

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Kateřina Novotná

Analýza kolumbijsko-venezuelské rivality

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Karel Kouba, M.A., Ph.D.

OLOMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Brně dne 10. 12. 2011

Na tomto místě bych chtěla upřímně poděkovat za cenné rady a připomínky vedoucímu práce Mgr. Karlu Koubovi, M.A., Ph.D., dále PhDr. Mgr. Liboru Štěpánkovi, Ph.D. a Mgr. Martině Podhorové. Současně bych také ráda poděkovala své rodině a přátelům za podporu v průběhu psaní celé práce.

Obsah

Úvod.....	5
1 Teoretický rámec práce	9
1.1 Vymezení pojmů konflikt a rivalita	9
1.1.1 Konflikt.....	9
1.1.2 Rivalita.....	11
1.2 Řešení konfliktů	15
1.3 Úrovně analytického rámce.....	16
1.4 Hypotéza obětního beránka.....	18
2 Historický vývoj kolumbijsko-venezuelské rivality.....	22
2.1 Raná fáze vzájemné rivality – teritoriální spor	22
2.2 Incident Caldas – 80. léta 20. století	23
2.3 Ochlazení kolumbijsko-venezuelských vztahů po roce 1998	25
2.4 Krize z let 2008-2010.....	27
3 Kvalitativní srovnávací analýza	31
3.1 Eskalace č. 1: Andská diplomatická krize z března 2008	32
3.1.1 Diachronní srovnání Kolumbie před a po eskalaci leden-duben 2008	32
3.1.2 Diachronní srovnání Venezuely před a po eskalaci leden-duben 2008	37
3.1.3 Synchronní srovnání Kolumbie a Venezuely před a po eskalaci leden-duben 2008.....	40
3.2 Eskalace č. 2: Diplomatická krize z přelomu července a srpna 2010	42
3.2.1 Diachronní srovnání Kolumbie před a po eskalaci červen-září 2010.....	42
3.2.2 Diachronní srovnání Venezuely před a po eskalaci červen-září 2010.....	45
3.2.3 Synchronní srovnání Kolumbie a Venezuely před a po eskalaci červen-září 2010	47
Závěr	49
Prameny a literatura	53
Prameny.....	53
Literatura	57
Abstrakt.....	61
Abstract.....	62

Úvod

Andský region představuje z politologického hlediska velice zajímavou oblast Latinské Ameriky. V posledních letech v tomto regionu nedochází k žádným rozsáhlým ozbrojeným střetům, na druhou stranu je zde mezi jednotlivými státy patrná poměrně vysoká míra tenze a nevraživé chování. Toto napětí má svůj původ v historických nepřátelstvích pramenících ze směsi pohraničních či ekonomických sporů, v němž se odráží rozdíly v politických systémech daných zemí, a v neposlední řadě je můžeme vnímat také jako důsledek působení velkých mocností v regionu.¹ Do této charakteristiky zapadá i veskrze diplomatický spor mezi Kolumbijskou republikou (Kolumbií) a Bolívarovskou republikou Venezuela (Venezuelou), jenž někteří označují za kolumbijsko-venezuelský konflikt, zatímco jiní v něm spatřují spíše rivalitu, přičemž k druhému označení se přiklání i tato bakalářská práce.² V rámci Latinské Ameriky je tato dlouhodobá rivalita trvajících od 30. let 19. století ojedinělá pro svůj specifický, až na malé výjimky, neozbrojený charakter. Za srovnatelný spor, co se časového rozsahu týče, lze označit rivalitu mezi Ekvádorem a Peru, Argentinou a Brazílií nebo Bolívií a Chile; první rivalita je však považovaná od roku 1985 za ukončenou a zbylé dvě rivality, na rozdíl od Kolumbie a Venezuely, v průběhu své existence vyústily do podoby mezistátních válek.³

Samotná kolumbijsko-venezuelská rivalita se vzhledem k novým rozměrům, které dostává v posledních několika málo letech, stává potencionálně zajímavým výzkumným tématem. Důvodem je zejména prokázané, nicméně neoficiálně přiznané, zapojení venezuelské vlády do vnitřního ozbrojeného konfliktu Kolumbie. Takový fakt společně s těsnou spoluprací Kolumbie se Spojenými státy americkými (USA), a naopak antipatiemi Venezuely k USA, mají na rivalitu značný vliv. Otázkou však zůstává, na kolik jsou tyto faktory zásadní, abychom je mohli jednoznačně označit za příčinu jednotlivých eskalací kolumbijsko-venezuelského sporu, a zda za jednotlivými

¹ GRABENDORF, Wolf: *Interstate Conflict Behavior and Regional Potential for Conflict in Latin America*. Journal of Interamerican Studies and World Affairs, 24, 1982, č. 3, s. 267-294. (<http://www.jstor.org/>)

² Obě označení jsou však správná. Vymezením jednotlivých pojmů se práce věnuje v první kapitole, kde je uvedeno, že rivality mohou být za určitých okolností vnímány jako synonymum konfliktů, proto není chybné označovat kolumbijsko-venezuelskou rivalitu také za konflikt.

³ THIES, Cameron G.: *War, Rivalry, and State Building in Latin America*. American Journal of Political Science, 49, 2005, č. 3, s. 451-465. (<http://onlinelibrary.wiley.com/>)

eskalacemi nemohou stát zcela jiné důvody jako např. využití rivality pro vnitrostátní provládní účely. Cílem práce je tedy rivalitu nejenže představit a dokázat, že je rivalitou, ale především se snažit najít odpověď na otázku, *proč kolumbijsko-venezuelská rivalita v poslední době eskaluje*.

Teoretické pozadí práce se opírá o *hypotézu obětního beránka* (známou jako *scapegoat hypothesis*, *diversionary theory* či *diversionary theory of war*), podle níž se státy za jistých podmínek uchylují k užití hrozby války nebo k válce samotné, aby odvedly pozornost od domácích problematických politických nebo socioekonomických událostí.⁴ Na základě tohoto tvrzení a analytického pozorování několikanásobného užití hrozby válkou v rámci kolumbijsko-venezuelské rivality práce ověřuje následující hypotézu: *Kolumbijsko-venezuelskou rivalitu využívají vládní představitelé alespoň jedné ze zemí k legitimizaci svých vnitřních pozic a jako zastírací manévr svých domácích ekonomicko-politických událostí*.⁵

Stanovená teze je v práci potvrzována pomocí kvalitativní srovnávací analýzy (QCM), postupně využívající jak diachronních, tak synchronních mechanismů srovnání. Předmětem zkoumání QCM jsou dílčí eskalace – z března 2008 tzv. Andská diplomatická krize a diplomatická krize z přelomu července a srpna 2010. Obě krize byly vybrány zcela záměrně pro svoji aktuálnost a pro svůj eventuální přínos z období, kdy již rivalita dostala ideologický podtext a kdy současně eskalace získávaly na intenzitě. Dané eskalace jsou zkoumané prověřením tří hlavních indikátorů: (1) *změnami v ekonomických ukazatelích země* (zejména HDP, nezaměstnanost a inflace), (2) *různými druhy protestů nebo vzbouření v zemi*, a (3) *změnami v hodnoceních popularity prezidenta ve veřejných průzkumech mínění*. Uvedené hlavní indikátory jsou doplněny dalšími, avšak druhotnými ukazateli, mezi které patří například očekávání prezidentských či parlamentních voleb, migrace, násilí, názor na celkový stav země nebo chování médií. Tyto jevy sice bezprostředně k eskalaci vést nemohou, nicméně jsou na primární jevy (ekonomika, protesty, popularita prezidenta) úzce napojeny, takže se do eskalace promítají také. Oba eskalační momenty zkoumá práce odděleně pomocí výše zmíněných mechanismů, tj. diachronně – eskalace jsou srovnávány vždy dva

⁴ LEVY, Jack S.: *The Diversionary Theory of War: A Critique*. In: MIDLARSKY, Manus I. (ed): *Handbook of War Studies*. Boston 1989, s. 284.

⁵ Takovým předpokladem účelného využití rivality však práce nechce popřít její reálné kořeny, které jsou dvojího druhu – teritoriální a ideologické.

měsíce před a dva měsíce po eskalaci, zvláště v Kolumbii a Venezuele; a synchronně – srovnáním celkových situací v obou zemích před i po eskalaci. Konfrontaci analýz obou eskalací práce nabízí v závěru. Data použitá v analýze jsou vesměs výsledkem jednotlivých průzkumů veřejného mínění realizovaných v Kolumbii a Venezuele; pro ekonomická data práce využívá informace mezinárodní společnosti Trading Economics a v neposlední řadě práce vychází z příspěvků médií.

Na akademické půdě se kolumbijsko-venezuelským sporem zabývají zejména zahraniční autoři, mezi kterými tvoří většinu ti, jež se zabývají tímto konfliktem či rivalitou okrajově v rámci širšího rámce bádání, zpravidla bez většího zájmu o jasné vymezení, zda je spor *konfliktem* nebo *rivalitou*. Výjimku mezi zahraničními autory však tvoří William R. Thompson, který kolumbijsko-venezuelskou rivalitu označuje za tzv. *strategickou rivalitu*.⁶ Jindy se výzkumní pracovníci věnují sporu výhradně zkoumáním teritoriálního, nebo ideologického hlediska. Právě z teritoriálního pohledu na spor nahlíží Larry N. George, John D. Martz nebo María E. Bello.⁷ Naopak z pohledu ideologického v posledních letech rivalitu analyzují například Humberto Márquez, Laura Carlsen, W. R. Thompson nebo David Spencer,⁸ přičemž pojednání posledního autora *Potential Conflict in Latin America* zachází za hranice současného chápání této rivality a uvádí myšlenku, která je pro koncepční uchopení této bakalářské práce zcela zásadní; konkrétně jde o tvrzení, že „*reálnou hrozbou ve Venezuele je vypuknutí občanské války*“.⁹ Jako na ideologický spor je na kolumbijsko-venezuelskou rivalitu nahlíženo i optikou zahraničních výzkumných center, jejichž hlavním představitelem je londýnský think-tank International Institute for Strategic Studies

⁶ THOMPSON, William R.: *Identifying Rivals and Rivalries in World Politics*. International Studies Quarterly, 45, 2001, č. 4, s. 559. (<http://onlinelibrary.wiley.com/>)

⁷ BELLO, María E.: *Formación de los Límites Terrestres de Venezuela*. Aldea Mundo, 13, 2008, č. 26, s. 7-17. (http://www.saber.ula.ve/bitstream/123456789/30029/5/articulo_1.pdf)

GEORGE, Larry N.: *Realism and Internationalism in the Gulf of Venezuela*. Journal of Interamerican Studies and World Affairs, 30, 1988-1989, č. 4, 139-170 s. (<http://www.jstor.org/>)

MARTZ, John D.: *National Security and Politics: The Colombian-Venezuelan Border*. Journal of Interamerican Studies and World Affairs, 30, 1988-1989, č. 4, s. 117-138. (<http://www.jstor.org/>)

⁸ CARLSEN, Laura: *The Andean Crisis*. In: Foreign Policy in Focus, 19. března 2008, http://www.fpif.org/articles/the_andean_crisis (3. 7. 2011)

MÁRQUEZ, Humberto: *Possibly the Bitterest Conflict in the Century*. In: Inter Press Service, 26. listopadu 2007, <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=40220> (29. 6. 2011)

THOMPSON, William R.: *Rivalries in the Americas*. In: DREYER, David – Thompson, William R. (eds.): *Handbook of International Rivalries: 1494-2010*. Washington, D. C. 2011, s. 241-318.

⁹ SPENCER, David: *Potential Conflict in Latin America*. In: Office of the Director of National Intelligence, 2008, s. 10, http://www.dni.gov/nic/PDF_GIF_2020_Support/2004_05_25_papers/la.pdf (19. 10. 2011)

(IISS).¹⁰

O objektivní pohled na situaci se snaží také samotní aktéři zkoumané rivality, respektive Akademická skupina pro Kolumbii a Venezuelu (Grupo Académico Colombia-Venezuela), složená z kolumbijských a venezuelských představitelů hledajících společnou řeč zintenzivněním vzájemných vztahů. Podle jejich názoru jsou hlavními problematickými celky v dlouhodobém sporu: (1) vzájemné nepochopení vnitrostranické situace obou zemí, (2) odlišný styl diplomacie a (3) odlišné politické zaměření.¹¹

Obecně však na akademické půdě chybí hlubší analýzy, které by se navzájem doplňovaly nebo které by nabízely více pohledů, případně alternativní stanovisko k tomuto soudobému sporu. Po pečlivém průzkumu bylo zjištěno, že komplexnější analýza kolumbijsko-venezuelské rivality chybí také na české akademické půdě. Téma bakalářské práce proto bylo zvoleno i z důvodu přesvědčení o důležitosti zvýšení povědomí o tomto fenoménu.

Práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. První, teoreticky zaměřená kapitola se snaží vymezením a členěním pojmů *konflikt* a *rivalita* utvořit teoretické zázemí pro typizaci kolumbijsko-venezuelského sporu, kterým je z pohledu této práce *strategická rivalita*. Zvolený postoj současně vysvětluje, proč mohou být země v rámci kolumbijsko-venezuelské rivality jak reálnými rivaly, tak rivalitu užívat ke svým vnitřním účelům. Později se kapitola zaobírá oborem řešení konfliktů a rámcem úrovní analýzy, který umožňuje studovat příčiny konfliktů (rivalit) z více perspektiv, přičemž jednou z teorií vycházející ze sociální úrovně analýzy je hypotéza obětinného beránka.

Druhá kapitola je věnovaná historii a tudíž popisu jevu, který chápeme jako neodmyslitelný odrazový můstek k následné analýze a vysvětlení, proč není analýza zaměřená na starší eskalace. Tato část práce zahrnuje vývoj rivality od jeho počáteční fáze – teritoriálního sporu, který trval od rozdělení těchto sesterských bolívarovských až po zintenzivnění eskalací a ideologickou dichotomii v posledních letech.

Třetí, závěrečná kapitola analyzuje dvě eskalace výše popsaným mechanismem, pomocí něhož se snaží ověřit stanovenou hypotézu.

¹⁰ *The FARC Files: Venezuela, Ecuador and the Secret Archive of 'Raúl Reyes' – Summary*. In: International Institute for Strategic Studies, <http://www.iiss.org/publications/strategic-dossiers/the-farc-files-venezuela-ecuador-and-the-secret-archive-of-ral-reyes/summary/> (14. 10. 2011)

¹¹HERNÁNDEZ, Miguel A. – RAMÍREZ, Socorro: *Colombia - Venezuela: construir canales de comunicación para prevenir el conflicto*. In: Analítica.com, 19. prosince 2000, <http://www.analitica.com/va/internacionales/opinionanteriores/1417173.asp> (14. 10. 2011)

1 Teoretický rámec práce

Studie, která se bude zabývat kolumbijsko-venezuelským sporem, s sebou nese množství úhlů pohledu, a proto je třeba, aby bylo zřejmé, jaká perspektiva je v naší práci zvolena a o jakou terminologii se opírá. Základ teoretické disproporce může vyplývat z termínů *rivalita* a *konflikt*, které užívají různí autoři v odlišných souvislostech. Následující kapitola tedy nejprve představí vymezení obou pojmů a důvody, které nás vedly k označení kolumbijsko-venezuelského sporu za rivalitu spíše než za konflikt. Dále podložíme naše východisko popisu teoretického zázemí a samotného teoretického konceptu – *hypotézu obětního beránka*, který je klíčový pro tuto práci skrze potvrzení/vyvrácení námi stanovené teze.

1.1 Vymezení pojmů konflikt a rivalita

1.1.1 Konflikt

Konflikt jako takový se zdá být v běžném životě všudypřítomný a zpravidla na něj nahlížíme jako na komplexní negativum – jako na problém. Jakožto pojem ho však lze chápat různými způsoby. Obecně je to střet dvou a více vylučujících se, nebo protichůdných názorů, snah, sil či trendů, který častokrát zahrnuje boj o moc a stává se tak jak velmi časově, tak finančně náročnou záležitostí.¹² Obvyklým rysem je, že si jedna strana dělá nároky na jisté omezené zdroje, a maří tak touhy strany druhé.¹³ Základním předpokladem pro vznik konfliktu je tedy překrývání zájmů a cílů, přičemž výhra nebo zisk jedné strany automaticky znamená prohru nebo ztrátu té druhé. Podobně bychom mohli říci, že jsou konflikty o inkompatibilitách při získávání různých

¹² KŘIVOHLAVÝ, Jaro: *Konflikty mezi lidmi*. Praha 2002, s. 11.

¹³ V takovém případě hovoříme o tzv. *symetrickém konfliktu*, kdy se jedná o aktéry podobného postavení (např. dva státy s podobným vlivem). Opakem je tzv. *asymetrický konflikt*, ve kterém jedna strana výrazně převyšuje tu druhou (může to být případ vnitrostátního sporu, ve kterém proti sobě stojí silná vláda s rozsáhlou a loajální armádou a proti ní malá skupina ozbrojené opozice). V asymetrickém konfliktu však pravidla řešení konfliktu neplatí. Vítězem se stává jednoduše silnější ze soupeřů a k rozsáhlým vyjednáváním nedochází.

RAMSBOTHAM, Oliver – WOODHOUSE, Tom – MIALL, Hugh: *Contemporary Conflict Resolution: The Prevention, Management and Transformation of Deadly Conflicts*. Cambridge 2005, s. 21.

jak nemateriálních, tak materiálních cílů.¹⁴ Konflikt lze také označit za „vztah, v němž je určitý jedinec či identifikovatelná, zřetelně vymezená skupina jedinců (definovaná kmenově, etnicky, jazykově, kulturně, nábožensky, sociálně, ekonomicky, politicky či jinak), ve vědomé opozici k jinému jedinci/jedincům či skupině/skupinám, a to proto, že jejich zájmy a cíle jsou protichůdné, neslučitelné a vzájemně se vylučují.“¹⁵

Pro účely této práce nás zajímá *politický konflikt*, který dle Franka Pfetsche a Christopa Rohlofffa definujeme jako „*střet překrývajících se zájmů v oblasti národních hodnot a témat (nezávislost, právo na sebeurčení, hranice a území, distribuce domácí a mezinárodní moci, přístup k moci). Musí trvat určitou dobu a mít určitý rozsah, musí probíhat minimálně mezi dvěma stranami (státy, skupinami států, organizovanými skupinami nebo organizacemi), které jsou rozhodnuty prosazovat svůj zájem a dosáhnout vítězství, a minimálně jednou ze stran musí být organizovaný stát.*“¹⁶ V řadě případů vede politický konflikt k *ozbrojenému konfliktu*, který má více podob:¹⁷

- *Menší ozbrojený konflikt*: alespoň 25 a méně než 1000 obětí za rok v průběhu konfliktu a související s tímto konfliktem.
- *Střední ozbrojený konflikt*: alespoň 25 obětí za rok a méně než 1000 obětí za rok, celkový počet obětí však musí být alespoň 1000.
- *Válka*: alespoň 1000 obětí za rok souvisejících s konfliktem.

Konkrétními typy konfliktu jsou:

1. *Extrasystémový ozbrojený konflikt*: mezi státem a nestátní skupinou, odehrává se vně.
2. *Mezistátní ozbrojený konflikt*: mezi dvěma a více státy.
3. *Vnitrostátní ozbrojený konflikt*: mezi vládou státu a interními opozičními skupinami bez zásahu dalších států.

¹⁴ THOMPSON, W. R.: *Identifying Rivals and Rivalries in World Politics*, s. 569.

¹⁵ ŠEDIVÝ, Jiří: *Válka: rámeček pro analýzu*. In: JEHLIČKA, Petr – TOMEŠ, Jiří – DANĚK, Petr (eds.): *Stát, prostor, politika*. Praha, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK 2000, s. 180-199. <http://prg.xf.cz/kniha/kap-Sedivy.doc> (15. 6. 2011)

¹⁶ CABADOVÁ WAISOVÁ, Šárka: *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha 2005, s. 36.

¹⁷ Definici *ozbrojeného konfliktu* zveřejnil Mezinárodní institut pro výzkum míru sídlící v Oslu. Autoři zde definují ozbrojený konflikt jako neslučitelnost, která se týká vlády a/nebo teritoria, kde je užitá ozbrojená síla mezi dvěma stranami, přičemž alespoň jedna z nich je vládou státu a výsledkem je alespoň 25 obětí za rok.

STRAND, Håvard - WILHELMSSEN, Lars – GLEDITSCH, Nils Petter: *Armed Conflict Dataset Codebook*, Oslo 2004, s. 3-4. (http://www.pcr.uu.se/digitalAssets/55/55310_codebook_v3_0.pdf)

4. *Internacionalizovaný vnitrostátní ozbrojený konflikt*: mezi vládou státu a interními opozičními skupinami s intervencí dalších států.

Z tohoto členění je patrné, že ne každý konflikt může být válkou, ale naopak každá válka je vždy konfliktem. V současné době však fenomén klasické války postupně klesá.¹⁸ Nahrazují jej ostatní formy válčení jako je např. *postmoderní válka*¹⁹ nebo různé dyadické konflikty většinou dlouhodobého charakteru.²⁰

1.1.2 Rivalita

„*Pokud jsme nepovažovaly dva státy za rivaly ještě před tím, než mezi nimi vypukla válka, rivalové se z nich během války nestanou. Leda že by jejich soupeření přesáhlo do období po boji.*“²¹ Takto W. R. Thompson ve svém článku *Identifying Rivals and Rivalries in World Politics* vystihuje vztah mezi rivalitou a ozbrojeným konfliktem (válkou). Rivalita je tedy určitým synonymem konfliktu, rozhodně však předstupněm ozbrojeného konfliktu. W. R. Thompson dále tlumočí ve svém díle slova Paula F. Diehla a Garyho Goertze tvrdících, že „*rivalové jsou dva soupeřící státy, které v budoucnu mezi sebou očekávají konflikt.*“²² Tím že od druhého očekávají nějakou formu útoku či hrozby znamená, že nemají v plánu se tomuto potencionálnímu nepříteli podřídit, ale mají spíše tendenci mu čelit. Rivalita je pravděpodobná jen mezi dvěma soupeři, jejichž moc nebo alespoň vnímání moci je podobné a vzájemně jeden druhého nepovažují za výrazně silnějšího soupeře. V knize *Strategic Rivalries in World Politics*:

¹⁸ HOLSTI, Kalevi J.: *The State, War, and the State of War*. Cambridge 1996, s. 16.

¹⁹ Fenoménu dnešní *postmoderní války*, se věnuje Jiří Šedivý a vztahuje se k současné podobě válek, která se zcela mění od klasických válek. Ve většině případů se jedná o metodu nepravdělné války, ve které neválčí jen klasičtí aktéři (státy), ale do boje se zapojují nejrůznější paramilitaristické a jiné skupiny, počet civilních obětí se oproti minulosti rapidně zvyšuje až na 90 % a boje, respektive alespoň jedna válčící strana, je spojena s nejrůznějšími druhy kriminální činnosti od pašování, vydírání, únosů až po rozkrádání humanitární pomoci.

ŠEDIVÝ, J.: c. d., s. 12-15.

²⁰ Dostáváme-li se tedy do doby, kdy se charakter války natolik mění, je třeba změnit i přístup k nahlížení na konflikt a snažit se shromáždit nová data, která by nám pomohla zorientovat se v této situaci. The Correlates of War Project (COW Project), založený v roce 1963, se zabývá systematickým shromážděním dat a výzkumnou činností o konfliktním jednání (válce a jejich umírněných podobách). V současnosti tuto skupinu vede Paul F. Diehl ve spolupráci se Scottem Bennettem a jejich hlavní prioritou je soustředit se na identifikaci dyadického konfliktu, který se v podstatě odehrává v rámci každé multilaterální války.

Correlates of War Project, <http://www.correlatesofwar.org/> (18. 6. 2011)

²¹ THOMPSON, W. R.: *Identifying Rivals and Rivalries in World Politics*, s. 566.

²² Tamtéž, s. 568.

Position, Space and Conflict Escalation Michael P. Colaresi, Karen A. Rasler a W. R. Thompson k pojetí rivalů dodávají, že rivalita dvou aktérů závisí na úmyslech jejich soupeře, způsobivosti uškodit mu a schopnosti čelit hrozbám vycházejícím z této rivality.²³ P. F. Diehl s G. Goertzem však koncept rivality ještě dále rozvádějí a domnívají se, že rivalita vychází z předpokladu, že onen útok či hrozba se bude vztahovat k ozbrojenému útoku/hrozbě. Faktor zbrojení zmiňují z důvodu pochopení a zdůraznění její závažnosti na mezinárodním poli.²⁴

Co se týče dělení rivalit, vychází tato práce především z členění zmiňovaného W. R. Thompsona. Ten rivality rozděluje na *enduring rivalries (trvalé rivality)*,²⁵ *interstate rivalries I (mezistátní rivality I)*, *interstate rivalries II (mezinárodní rivality II)* a *strategic rivalries (strategické rivality* – tyto rivality sice představují určitou hrozbu, ale nemusí u nich docházet k ozbrojeným střetům).²⁶ Jiní autoři, jako jsou na příklad P. F. Diehl s G. Goertzem, pracují ještě s tzv. *isolated rivalries (izolované rivality* – jeden až dva ozbrojené střety) a *proto-rivalries (mezistupeň mezi izolovanými a trvalými rivalitami)*.²⁷

Teoreticky je tedy možné, jak vyplývá z textu, v souvislosti s kolumbijsko-venezuelským sporem užívat oba dva termíny – jak konflikt, tak rivalitu. Někdy totiž rivalita nutně samotnému konfliktu předchází a potom už hovoříme o konfliktu. V této souvislosti odkážme na zmíněnou definici P. F. Diehla a G. Goertze tvrdící, že „*rivalové jsou dva soupeřící státy, které mezi sebou v budoucnu očekávají konflikt*“. Jindy jako rivaly označujeme i aktéry, mezi kterými konflikt proběhl, spor však není stále uzavřený, a proto tyto strany nazýváme jako rivaly. Záleží na postoji dotyčného.

Termín konflikt může být navíc lehce zaměněn s ozbrojeným konfliktem evokující v krajním případě čtenářův pohled na spor jako na válku, což by bylo matoucí; naopak rivalita v sobě zachovává stejné napětí jako konflikt, ale zároveň si uchovává určitý odstup od ozbrojeného střetu. Proto považujeme za vhodnější a

²³ COLARESI, Michael P. – RASLER, Karen – THOMPSON, William R.: *Strategic Rivalries in World Politics: Position, Space and Conflict Escalation*. New York 2007, s. 21.

²⁴ THOMPSON, W. R.: *Identifying Rivals and Rivalries in World Politics*, s. 568-569.

²⁵ Jsou to opakující se dyadické pře mezi stejnými aktéry. Zpravidla jednotlivé konflikty jsou zárodky konfliktů příštích. Onu sérii sporů a roztržek pak nazýváme *trvalá rivalita*. Podle P. Diehla a G. Goertze je to spor, který trvá alespoň 15 let a ve kterém za tuto dobu proběhly nejméně tři konflikty. Obecně lze také říci, že představují podmnožinu *militarized interstate disputes – MIDs (mezistátních ozbrojených sporů)*.

GOERTZ, Gary - DIEHL, Paul: *Enduring Rivalries: Theoretical Constructs and Empirical Patterns*. *International Studies*, 37, 1993, č. 2, s. 159.

²⁶ THOMPSON, W. R.: *Identifying Rivals and Rivalries in World Politics*, s. 570.

²⁷ DIEHL, Paul – GOERTZ, Gary: *War and Peace in International Rivalry*. Michigan 2000, s. 22.

přesnější v této práci označovat kolumbijsko-venezuelský spor za rivalitu, konkrétně za *strategickou rivalitu* (viz dále).

Strategická rivalita

W. Thompson identifikuje *strategickou rivalitu* pomocí „*pečlivého zkoumání historických záznamů, s cílem určit, že se soupeři (rivalové) navzájem vnímají jako konkurenční hrozbu, aniž by mezi nimi nutně docházelo k častým ozbrojeným konfliktům.*“²⁸ Proto bychom je neměli zaměňovat např. s *trvalými rivalitami*, u kterých dochází k ozbrojeným střetům, jak je již patrné z řádků výše.²⁹ Zjevná militarizace tedy u strategických rivalit není potřeba nebo není nutná. Od ostatních rivalit je tudíž dělí *přístup intenzity sporu (dispute-density approach)*, který je se používá u identifikací jednotlivých ozbrojených konfliktů.³⁰

Podmínky, za kterých platí, že se jedná o strategickou rivalitu, jsou podle W. R. Thompsona následující: (1) Strategičtí rivalové soupeří o výrazné, nevyřešené, cílové inkompatibility. Obě strany se totiž snaží prosadit něco, co druhá strana odmítá, a přitom nejsou schopny kompromisu. (2) Soutěživé chování v rámci této rivality tvoří jeden velký konflikt, spíše než zcela oddělené události. (3) Tento velký, rozsáhlý konflikt mění způsob, jak jsou vnímány zcela objektivní události a to konflikt nejenže přetváří, ale v zásadě ho hlavně vyostřuje. Obě strany se totiž domnívají, že mají pádný důvod k tomu, aby svému protivníkovi nedůvěřovaly. (4) Existují značné rozdíly v intenzitě jejich soupeření napříč časovou osou. Jejich soupeření totiž nebylo vždy konstantní, ale objevovala se i období, kdy spolu strany vycházely dobře a spolupracovaly.³¹ Podle Kristiana S. Gleditsche a Michaela D. Warda musí být navíc strategičtí rivalové nezávislými státy.³²³³

W. R. Thompson kritizuje pojetí rivality P. Diehla a G. Goertze, stejně jako

²⁸ HEWITT, Joseph J.: *A Crisis-Density Formulation for Identifying Rivalries*. Journal of Peace Research, 42, 2005, č. 2, s. 184.

²⁹ Tamtéž, s. 192.

³⁰ COLARESI, M. P. – RASLER, K. – THOMPSON, W. R.: c. d., s. 3.

³¹ Tamtéž, s. 4.

³² THOMPSON, W. R.: *Identifying Rivals and Rivalries in World Politics*, s. 563.

³³ Mezi strategické rivality můžeme zahrnout spor mezi Tureckem-Řeckem, Ekvádorem-Peru, Indií-Pákistánem, ale zejména mezi SSSR a USA v době studené války. Právě studená válka skončila, z amerického hlediska, tím, že pro ně SSSR přestal být dostatečným soupeřem a hrozbou.

COLARESI, M. P. – RASLER, K. – THOMPSON, W. R.: c. d., s. 4.

například S. Bennetta a orientuje se na vnímání lídrů, které považuje za determinující, o jakou rivalitu se jedná. Koncepty v jeho průzkumu navzájem překrývají, a tak zjišťujeme, že např. 45 trvalých rivalit z celkových 62 konfliktů je zároveň strategickými rivalitami.³⁴ W. R. Thompson ve svém výzkumu používá dělení rivalů:

- Menší – menší (minor – minor).
- Větší – větší (major – major).
- Menší – větší (minor – major).

Z jeho průzkumu, který provádí, vychází, že až 74 % všech strategických rivalů patří do kategorie menší – menší soupeř.³⁵ Celkově došlo mezi lety 1918-1994 ke 204 mezinárodním krizím, z čehož 67 % z nich tj. 92 konfliktů zapadalo typově do schématu strategických rivalit.³⁶ A jak se dozvídáme z práce W. R. Thompsona, patří mezi ně i námi studovaná rivalita kolumbijsko-venezuelská, která byla podle jeho dat započatá v roce 1831 a trvá dodnes.³⁷

V této práci se přikláníme k užití označení strategické rivality stejně jako W. R. Thompson z několika důvodů. Z našeho úhlu pohledu převažuje v kolumbijsko-venezuelském sporu z dlouhodobého hlediska stránka teritoriálního sporu, který jak se dozvíme později, ovlivňoval vzájemné vztahy téměř do konce 80. let 20. století. Kolumbie s Venezuelou tedy více jak 150 let soupeřily o jednu a tutéž inkompatibilitu, která zapříčinila, že se státy chovaly soutěživým způsobem, jenž přerostl v jednu dlouhou rivalitu či, chceme-li, konflikt. Tento spor měl za následek také vytvoření určité nedůvěry, která mezi rivaly panuje doposud, i přestože teritoriální rivalita se změnila spíše na rivalitu ideologickou, ve které hranice a teritorium sice stále hrají svoji roli, ale zcela jinou než ve sporu původním. Splněna byla i čtvrtá podmínka, kterou W. R. Thompson uvádí, a to, že intenzita vzájemného soupeření nebyla vždy stejná a měnila se v čase.

³⁴ THOMPSON, W. R.: *Identifying Rivals and Rivalries in World Politics*, s. 574-576.

³⁵ Tamtéž, s. 580.

³⁶ COLARESI, Michael – THOMPSON, William R.: *Strategic Rivalries, Protracted Conflict, and Crisis Escalation*. *Journal of Peace Research*, 39, 2002, č. 3, s. 284. (<http://www.jstor.org/>)

³⁷ THOMPSON, W. R.: *Identifying Rivals and Rivalries in World Politics*, s. 571.

1.2 Řešení konfliktů

Na otázku, proč kolumbijsko-venezuelská rivalita stále přetrvává a zda je živena uměle jako kamufláž vnitropolitických záležitostí obou zemí se budeme snažit najít odpověď skrze analýzu podepřenou teorií stavící se mimo dosavadní chápání základního dělení teoretických přístupů mezinárodních vztahů (realismus, liberalismus, konstruktivismus atp.) a vycházející z oboru *řešení konfliktů* (*conflict resolution*), konkrétně ze zkoumání linie mezistátních konfliktů a jejich příčin.³⁸

Řešení konfliktů je multidisciplinárním přístupem, jehož etablování začalo již na sklonku 50. let v USA, Kanadě a Norsku. Jako samostatný obor se však začal systematicky vyvíjet od 80. let 20. století, kdy byl určitým způsobem vyžadován v rámci přirozené změny mezinárodních vztahů.³⁹ Komplexně teorie řešení konfliktů pracuje s (1) analýzou dynamiky konfliktů, (2) analýzou příčin konfliktů a (3) analýzou racionálních a strategických kalkulací aktérů konfliktu.⁴⁰

Příčiny konfliktů chápeme zpravidla jako mnohostranné jevy, které se navzájem prolínají, které konflikt dohromady utvářejí a určují jeho ojedinelou povahu.⁴¹ V rámci konfliktu existuje tedy více *příčinných zlomových linií* (*multiple fault lines*).⁴² Jednou z klasických příruček, zabývajících se příčinami konfliktů, respektive tzv. *issues under contention*⁴³, je kniha *Peace and War: Armed Conflicts and International Order, 1648-1989* od Kalevi J. Holstiho, ve které se autor snaží o vysvětlení, proč konflikty vznikají, tedy co je způsobuje a jak se příčiny napříč časovou osou mění. Svůj průzkum provádí shromážděním dat o konfliktech v jednotlivých obdobích od roku 1648 do 1989, kde se na předních místech pro období 1945-1989 umísťuje: složení vlády, národní osvobození/vznik státu, udržení územní integrity státu/říše a boj o teritorium.⁴⁴ V práci K. J. Holsti však nezkoumá podrobně *issues*, které nejsou specifikované a které

³⁸ V této souvislosti musíme využít termínu konflikt, protože řešení rivalit není na rozdíl od konfliktů předmětem teoretických studií.

³⁹ CABADOVÁ WAISOVÁ, Š: c. d., s. 26.

⁴⁰ Tamtéž, s. 31.

⁴¹ CASHMAN, Greg – ROBINSON, Leonard C.: *An Introduction to the Causes of War: Patterns of Interstate Conflict from World War I to Iraq*. Portland 2007, s. 3.

⁴² BARAKAT, Bilal Fouad: *Education and Intra-alliance Conflict: Contrasting and comparing popular struggles in apartheid South Africa and Palestine*. Research in Comparative and International Education, 3, 2008, č. 1, s. 5-18. (<http://www.wwords.co.uk/>)

⁴³ *Issues under contention* jsou množiny obsahující záměry, návrhy, sázky, pozice a hodnoty, které pro zjednodušení označujeme jako příčiny.

⁴⁴ Jiné příčiny, které uvádí ve svém průzkumu, jsou např. regionální dominance, autonomie, podpora spojence, chránění národních/obchodních zájmů, etnická/náboženská iredenta atd.

označuje jako „jiné“.⁴⁵ Jen v tomto období takových *issues* byla celá 4 %.⁴⁶ Otázkou je, jaké příčiny patří do těchto 4 % a zda je právě netvoří důvody, které souvisí s námi stanovenou hypotézou, tedy i příčinami kolumbijsko-venezuelské rivality.

1.3 Úrovně analytického rámce

Příčiny konfliktů můžeme zkoumat na odlišných *úrovních analýzy (levels-of-analysis)*, které jako první klasifikoval Kenneth N. Waltz ve svém díle *Man, the State, and War: A Theoretical Analysis*.⁴⁷ První ze tří hladin, snažící se na mezinárodní politiku dívat primárně jako na činy jednotlivce, nazýváme (1) *individuální* neboli *osobnostní úroveň analýzy (individual level-of-analysis)*. Druhou hladinou analýzy, která chápe systém mezinárodních vztahů jako státem a institucemi v něm řízené akty je (2) *národně-státní úroveň analýzy (nation-state level-of-analysis)* a poslední (3) *mezinárodně-systémová úroveň analýzy (international system level-of-analysis)* se zaměřuje na mezinárodní systém jako na celistvou strukturu, která je odvozena od distribuce moci mezi jednotkami systému, tj. suverénními státy. Později někteří autoři (včetně K. N. Waltze) začali aplikovat pozměněný koncept tohoto dělení, kde první a druhou hladinu analýzy sloučili na *národní úroveň analýzy (nation level-of-analysis)* a třetí přejmenovali na *systémovou úroveň analýzy (system level-of-analysis)*. Jiní druhou hladinu naopak rozdělili na *byrokratickou úroveň analýzy (governmental level-of-analysis)* a *sociální* neboli *společenskou úroveň analýzy (societal level-of-analysis)*.⁴⁸ Jak však vyplývá z literatury každý z autorů si v současné době úrovně analytického rámce částečně upravuje podle vlastních potřeb. Jack S. Levy a W. R. Thompson uvádí kromě těchto hladin analýzy ještě úroveň, zabývající se výhradně analýzou dyadického konfliktu, tj. *dyadická úroveň analýzy (dyadic level-of-analysis)*.⁴⁹

Z jednotlivých výzkumů prováděných na určitých hladinách analýzy příčin

⁴⁵ Předpokládejme, že mezi tyto 4 % patří i příčina, kterou označujeme jako *diversionary* (odvádějící pozornost) a se kterou operuje *diversionary theory (hypotéza obětího beránka)*.

⁴⁶ HOLSTI, Kalevi J.: *Peace and War: Armed Conflicts and International Order, 1648-1989*. Cambridge 1991, s. 280.

⁴⁷ WALTZ, Kenneth N.: *Man, the State, and War: A Theoretical Analysis*. New York 2001, s. 11-253.

⁴⁸ SINGER, David: *International Conflict: Three Levels of Analysis*. *World Politics*, 12, 1960, č. 3, s. 453-461. (<http://www.jstor.org>)

⁴⁹ LEVY, Jack: *Causes of War and Conditions of Peace*. *Annual Review of Political Science*, 1, 1998, červen, s. 143.

konfliktů byly vytvořeny teoretické koncepce zkoumání mezinárodních vztahů a jejich konfliktů. Mezi nejzavedenější patří např. z *osobnostních úrovní analýzy: decision-making theories*⁵⁰ (vysvětlení zahraniční politiky na základě vnímání politických lídrů a jejich rozhodování, nepodléhají systémovým nebo sociálním tlakům); na *dyadické úrovni analýzy: „steps-to-war“ model* (zakládá se na analýze jednotlivých kroků států, čímž se docílí výsledek pravděpodobnosti potenciální války mezi dvěma státy), *„bargaining model of war“* (aktéři se rozhodují podle toho, jak očekávají, že se bude chovat soupeř) či z teorií vycházejících ze *systémové úrovně analýzy*, což jsou většinou *realistické teorie (klasický realismus, neorealismus, obranný a útočný realismus atd.)*; na tomto místě zmiňme ještě ústřední teorii neorealismu *balance of power theory* (jeden z nejstarších konceptů mezinárodních vztahů; někteří autoři jej chápou jako synonymum pro *power politics* neboli *realpolitik*, zatímco ostatní jej vnímají spíše jako teorii) a *two-level game theory*,⁵¹ kterou poprvé představil Robert D. Putnam v roce 1988 a která se zabývá tím, jak lídři kalkulují s rozhodováním na domácí a mezinárodní úrovni a jak jednotlivá rozhodnutí na jedné úrovni ovlivňují úroveň druhou. Děje se tak při paralelní existenci vnitřního a vnějšího konfliktu.⁵²

Pro účely této práce je však potřeba podívat se podrobněji na teorie vzniklé na *societální úrovni analýzy* a na korelaci mezi vnitřními záležitostmi země a vnějším stavem, tedy zahraniční politikou. Vzhledem k tématu kolumbijsko-venezuelské rivality je záhodno vyzorovat souvislost mezi vnitřní politikou a vnitřním konfliktem země (Kolumbie) a vnější mezistátní rivalitou. Právě analyzováním příčin konfliktů na této hladině můžeme vysvětlit vztahy mezi vnitřními a vnějšími konflikty či hrozbami. Takové teorie jsou označovány jako *internal-external conflict hypothesis (hypotéza vnitřního-vnějšího konfliktu)*. Pro každý mezistátní konflikt přitom může být platných více takových teorií, respektive pro každou ze stran konfliktu může platit jiná teorie. Studie analyzující takovou korelaci se však v zásadě liší na ty, kteří pracují s tímto konceptem jako (1) s předpokladem, že interní konflikt má kauzální dopad na externí konflikt (známe pod názvem *hypotéza obětního beránka* a pod jejich odvozeninami), a (2) internalizace externího konfliktu, kdy tento nezávisle vzniklý externí konflikt má

⁵⁰ Mezi takové teorie patří *crisis decision-making theory, poliheuristic decision-making theory* atd.

⁵¹ PUTNAM, Robert D.: *Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games*. International Organization, 42, 1988, č. 3, s. 427-460.

⁵² LEVY, Jack S. – THOMPSON, William R.: *Causes of War*. Chichester 2010, s. 100.

kauzální vliv na interní konflikt.⁵³

1.4 Hypotéza obětního beránka

Diversionary theory, diversionary theory of war, scapegoat hypothesis nebo český ekvivalent *hypotéza obětního beránka* je teorie mezinárodních vztahů snažící se vysvětlit některé mezinárodní konflikty (rivality) a jejich napojení na vnitřní situaci země. Hypotéza obětního beránka objasňuje použití války nebo použití hrozby války politickými elitami jako odvedení pozornosti od domácí politiky a domácích událostí.⁵⁴ Může být aplikována jak na ozbrojené konflikty, tak také na neozbrojené konflikty tak dlouho, dokud jsou nepřátelské akty lídrů motivovány domácími politickými zájmy. Jako strategie je užitečná zejména u rivalit trvajících delší dobu a její užití může značně pomoci k vysvětlení intenzifikace těchto rivalit.⁵⁵

Touto teorií a idejemi ze kterých teorie vychází, se zabývají autoři jako J. S. Levy, Charles Ostrom a Brian Job, Alastair Smith, Ross A. Miller nebo W. R. Thompson. V knize *Handbook of War Studies* J. S. Levy přispívá kapitolou *The Diversionary Theory of War: A Critique*, která se stala klíčovou v oblasti studia *hypotézy obětního beránka*. J. S. Levy zde vyjmenovává další autory, z jejichž prací tato teorie vychází. Mezi ně patří zejména Jean Bodin, který je uváděn v literatuře jako první z autorů přicházející na myšlenku *hypotézy obětního beránka*.⁵⁶ Tvrdí, že „nejlepší cesta k chránění státu před rozvratnou činností, vzpourou a občanskou válkou je . . . najít si nepřítel.“⁵⁷

Většina literatury spojuje *hypotézu obětního beránka* se sociologickým termínem *in-group/out-group hypothesis* nebo také *conflict-cohesion hypothesis*, která poskytuje teoretické vysvětlení pro její hypotetický vztah.⁵⁸ Tomuto teoretickému zázemí se věnují sociologové Georg Simmel a po něm Lewis Coser určující podmínky, za kterých vnější konflikt zvyšuje/snižuje soudržnost země. Autoři dochází k závěru, že země je soudržnější při vnějším konfliktu, pokud se ovšem považuje za určitou skupinu

⁵³ LEVY, J. S.: *The Diversionary Theory: A Critique*, s. 259-288.

⁵⁴ Tamtéž, s. 284.

⁵⁵ DIEHL, Paul F.: *The Dynamics of Enduring Rivalries*. Illinois 1998, s. 34.

⁵⁶ MILLER, Ross A.: *Regime Type, Strategic Interaction, and the Diversionary Use of Force*. The Journal of Conflict Resolution, 43, 1999, č. 3, s. 389. (<http://www.jstor.org/>)

⁵⁷ BODIN, Jean: *Six Books of the Commonwealth*. Oxford 1955, s. 168-169.

⁵⁸ LEVY, J. S.: *The Diversionary Theory: A Critique*, s. 260.

(celek) a pokud tato skupina dosahovala alespoň minimálního stupně soudržnosti již před konfliktem. Zatímco politické elity jednájí podle racionálního politického nástroje, veřejnost reaguje na základě emocionálních a symbolických apelů.⁵⁹

Hypotéza obětního beránka se může projevat za různých okolností. Mezi základní premisy platnosti tohoto teoretického konceptu patří tři následně popsane jevy, respektive hypotéza platí, je-li alespoň jedna podmínka potvrzena. Vysocí státní představitelé jednájí podle hypotézy obětního beránka, když zemi ohrožuje (1) vnitřní konflikt (protesty, výtržnosti atp.) nebo když (2) chtějí vylepšit ekonomické ukazatele (vysoká inflace atp.);⁶⁰ značným podněcujícím stimulem může být i (3) snaha o zvýšení politické podpory, případně blížící se volby.⁶¹ Státní elity využívají hrozbu ozbrojeného střetu nebo přímý ozbrojený střet jako odlákání pozornosti. Zároveň kalkulují, v případě úspěchu na mezinárodní scéně, s oceněním u domácího voličstva, které následně svého lídra odmění buď znovu zvolením, nebo se lídrovi alespoň zvýší popularita. Jindy stačí jen, že domácí obyvatelé a média soustředí svoji pozornost na mezinárodní situaci a nekritizují postupy na domácí politické scéně.⁶²

S užitím vojenské síly souvisí *rally-round-the-flag phenomenon*, kterému se původně věnuje John E. Mueller.⁶³ Takto nazýváme teorii tvrdící, že v době mezinárodní krize stoupá podpora u občanů. V odborné literatuře je o tomto fenoménu psáno především jako o jevu americké zahraniční politiky.⁶⁴ Podobným konceptem je i *gambling for resurrection*, který zdůvodňuje risknutí války nebo prodloužení války slabým lídrem za účelem setrvání v úřadu. Lídři, kteří jsou na domácí politické scéně

⁵⁹ Tamtéž, s. 261.

⁶⁰ Na druhou stranu ekonomika podle hypotézy obětního beránka nemusí být určujícím faktorem. I zdatně počínající si vlády totiž nemusí být automaticky znovuzvolené, pokud mají z pohledu voliče neschopnou zahraniční politiku.

SMITH, Alastair: *Diversionary Foreign Policy in Democratic Systems*. International Studies Quarterly, 40, 1996, č. 1, s. 150. (<http://www.jstor.org/>)

⁶¹ BRIAN, Job – OSTROM, Charles: *The President and the Political Use of Force*. American Political Science Review, 80, 1986, č. 2, s. 541-566. (<http://www.jstor.org/>)

⁶² Mezi nejznámější případy užití hypotézy obětního beránka patří např. Rusko v rusko-japonské válce či Německo v 1. světové válce.

LEVY, J. S. – THOMPSON, W. R.: c. d., s. 153.

⁶³ MUELLER, John E.: *War, Presidents and Public Opinion*. New York: John Wiley and Sons 1973. 300 s.

⁶⁴ Největší rally-round-the-flag efekt byl naměřen po 11. září 2001, kdy stoupla podpora pro George W. Bushe z 51 % na 86 %.

BAUM, Matthew A.: *The Constituent Foundations of the Rally-Round-the-Flag Phenomenon*. International Studies Quarterly, 46, 2002, č. 2, s. 263.

tak v podstatě dávají všanc poslední důvěru, kterou u voličstva mají.⁶⁵

Hypotéza obětího beránka se nevztahuje jen na demokracie, jak by se z řádků výše mohlo zdát, ale také na autoritativní režimy.⁶⁶ Je ale efektivnější u demokracií nebo u autokratických režimů? U demokratických režimů je velmi nepravděpodobné, že by země od vyhrožování ozbrojeným střetem přešly k samotnému ozbrojenému konfliktu. Naopak pokud je alespoň jeden ze států autokratický, tak existuje předpoklad, že hrozba bude pocházet od této země a ne demokratické. Ani rizika, která lídři na obou stranách postupují, nejsou stejná. Obezřetněji si musí počínat demokracie, protože zklame-li demokratický lídr, tzn., pustí-li se např. do ozbrojeného konfliktu, který pro zemi nedopadne příznivě, je v demokracii většinou rychle voliči na svém postu vystřídán.⁶⁷ Selže-li strategie autoritářského lídra, riziko nahrazení je sice menší, zato stane-li se tak, náklady a ztráty takového lídra tím vzrostou.⁶⁸ R. A. Miller analyzuje celkem 53 případů, aby zjistil, které z režimů – zda demokratické nebo autoritářské jsou náchylnější k užívání této hypotézy. Analýza výše zmíněnou tezi potvrzuje. Jeho průzkum ukazuje, že autoritářští lídři/elity budou využívat takový koncept v rámci zahraniční politiky spíše než demokracie. Na základě svého výzkumu také přichází s poznatkem, že v případě demokracií nehraje na eskalaci konfliktu a na užití hypotézy obětího beránka vliv ekonomických ukazatelů, zatímco u autoritářských režimů zase rozhodování příliš neovlivňuje stav protestů v zemi.⁶⁹ A. Smith tvrdí přesný opak – pro voliče v demokratické zemi je zásadní, aby byl lídr ekonomicky schopný.⁷⁰

Doposud jsme s hypotézou obětího beránka zacházeli jako s konceptem, který vysvětluje, jak jedna strana mate druhou – lídr/vláda, která aplikuje tuto teorii a obyvatelstvo/voličstvo, od kterého má být pozornost odvedena. Toto schéma je jasné, nicméně otázkou zůstává, jak se bude chovat masa jako celek a zdali nebudou různé skupiny reagovat odlišně. Zatímco někteří podpoří vládu a stejně tak ozbrojený

⁶⁵ DOWNS, George W. – ROCKE, David M.: *Conflict, Agency, and Gambling for Resurrection: The Principal-Agent Problem Goes to War*. American Journal of Political Science, 38, 1994, č. 2, s. 362-380.

⁶⁶ Kolumbie je podle jednoho z posledních průzkumů tzv. nefunkční demokracie, zatímco Venezuela je hybridním režimem, který vykazuje určité prvky demokracie, ale také autoritářství.

The Democratic Index 2010: Democracy in Retreat. In: Economic Intelligence Unit, http://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=demo2010 (21. 10. 2011)

⁶⁷ BUENO DE MESQUITA, Bruce – SIVERSON, Randolph M.: *War and the Survival of Political Leaders: A Comparative Study of Regime Types and Political Accountability*. American Political Science Review, 89, 1995, č. 4, s. 841-55. (<http://www.jstor.org/>)

⁶⁸ GELPI, Christopher: *Democratic Diversions: Governmental Structure and the Externalization of Domestic Conflict*. Journal of Conflict Resolution, 41, 1997, č. 2, s. 255-282.

⁶⁹ MILLER, R. A.: c. d., s. 388-402.

⁷⁰ SMITH, A.: c. d., s. 136.

mezistátní konflikt, jiní mohou být zásadně proti. Proto se lídři mohou teoreticky orientovat jen na určitou skupinu, kterou touto zahraniční politikou budou chtít oslovit (např. zcela účelně opozici, od které budou vyžadovat v jisté zásadní otázce podporu nebo svoji potencionální voličskou skupinu). J. S. Levy v práci *Causes of War and Conditions for Peace* uvádí, že „scapegoating může být eventuálně prostředkem k sjednocení elit“.⁷¹ Takové chování opozice bychom pozorovali v případě, kdy by před použitím hypotézy obětního beránka a zároveň před eskalací konfliktu byla opozice s vládou v neshodě v jisté zásadní otázce, kdežto po aplikování hypotézy a po eskalaci by byla opozice vůči vládě loajálnější, a předpokládejme, příjmutnější k diskuzi. Ohledně oslovení své potencionální skupiny voličů je pak třeba, aby lídr byl touto skupinou chápán jako kompetentní a tato skupina vnímala jeho chování na mezinárodní scéně celkově jako úspěšné.⁷²

Jako každá teorie má i hypotéza obětního beránka své odpůrce a trhliny. Zatímco někteří autoři kladou značný důraz na propojenost mezi domácí politikou a zahraniční politikou,⁷³ Rudolph Rummel obecně tvrdí, že „zahraniční konfliktní chování celkově nesouvisí s domácím konfliktním jednáním“,“⁷⁴ James Meernik a Peter Waterman přímo kritizují teorie související s hypotézou obětního beránka a *rally-round-the-flag phenomenon* slovy: „nedává smysl, aby prezidenti na běžné bázi uvažovali podle logiky modelu obětního beránka.“⁷⁵ Což nevyklučuje ani názor Cliftona Morgana, že je to těžko prokazatelná teorie.⁷⁶ Obhájců stejně jako odpůrců této teorie je dost, zjednodušeně lze vyjádřit postoj kritiky jako nesouhlas s tezí, že vláda prostě nemůže iniciovat mezinárodní konflikt, kdykoliv se jí zalíbí.⁷⁷

Na závěr jen upřesněme, že hypotéza obětního beránka se vztahuje ke způsobu vedení zahraniční politiky, nikoli strategické interakci mezi dvěma rivaly, proto ji nepovažujeme jako protichůdnou k faktu, že země jsou strategickými rivaly, mezi kterými existuje napětí vycházející z teritoriálního sporu a ideologické dichotomie.

⁷¹ LEVY, J. S.: *Causes of War and Conditions for Peace*, s. 155.

⁷² SMITH, A.: c. d., s. 627.

⁷³ RUSSET, Bruce – GRAHAM, Thomas W.: *Public Opinion and National Security Policy*. In: MIDLARSKY, Manus I (ed.): *Handbook of War Studies*. Boston 1989, s. 239-258.

⁷⁴ RUMMEL, Rudolph J. – TANTER, Raymond: *Dimensions of Conflict Behavior Within and Between Nations, 1955-1960*. In: Inter-university Consortium for Political and Social Research, červen 2000, s. 24, http://www.icpsr.umich.edu/cgi-bin/file?comp=none&study=5021&ds=1&file_id=652939 (21. 10. 2011)

⁷⁵ MERNIK, James – WATERMAN, Peter: *The Myth of the Diversionary Use of Force by American Presidents*. Political Research Quarterly, 49, 1996, č. 3, s. 577.

⁷⁶ CLIFTON, Morgan: *Domestic Support and Diversionary External Conflict in Great Britain, 1950-1992*. The Journal of Politics, 61, 1999, č. 3, s. 799-814. (<http://www.jstor.org/>)

⁷⁷ MERNIK, J. – WATERMAN, P.: c. d., s. 573-590.

2 Historický vývoj kolumbijsko-venezuelské rivality

Porozumění současnému stavu kolumbijsko-venezuelské rivality nutně předchází zjištění, co onu rivalitu zapříčinilo a jak se vyvíjela napříč časem. Vzájemná rivalita je pro účely této práce dělená do čtyř kapitol, které jsme zvolili tak, aby byla zjevná odlišnost jednotlivých fází rivality: (1) Raná fáze vzájemné rivality – teritoriální spor, (2) Incident Caldas – 80. léta 20. století, (3) Ochlazení kolumbijsko-venezuelských vztahů po roce 1998 a (4) Krize z let 2008-2010. Tato kapitola by zároveň měla čtenáři posloužit jako hlubší úvod do kolumbijsko-venezuelské problematiky a jako zdůvodnění, proč analytická část této práce vychází z posledních eskalací kolumbijsko-venezuelské rivality a ne časově starších eskalací.

2.1 Raná fáze vzájemné rivality – teritoriální spor

Z místokrálovství Nová Granada, španělské jihoamerické kolonie, vznikla z boje o nezávislost vedeným Simonem Bolíwarem roku 1819 tzv. Velká Kolumbie (Gran Colombia).⁷⁸ Záhy na to (1830) se však Velká Kolumbie rozpadla na státy Venezuelu, Ekvádor a Novou Granadu, která zahrnovala území současné Kolumbie a Panamy. Tyto státy se tak staly vůbec prvními demokraciemi v Latinské Americe. Navázání diplomatických styků mezi Kolumbií (tehdy ještě Novou Granadou) a Venezuelou datujeme od doby, kdy se Nová Granada prohlásila za republiku, konkrétně od 27. prosince 1831.⁷⁹ Hned od samého počátku je sužovaly vzájemné hraniční a územní spory, trvající téměř do konce 20. století. Mezi sporné oblasti patřil zejména Venezuelský záliv bohatý na ropu a zemní plyn, souostroví Los Monjes ležící v tomto zálivu a společná hranice vedoucí poloostrovem La Guajira.⁸⁰ Prvním pokusem o nastolení společné hranice byl projekt nesoucí název „Proyecto de Tratado Santos Michelena-Lino de Pombo“ z prosince 1833. Ten byl však odmítnut venezuelskou vládou z důvodu národních zájmů v hraničním pásmu. Spory pokračovaly dále až do

⁷⁸ Součástí této federace byl dnešní Ekvádor, Kolumbie, Panama a Venezuela.

⁷⁹ Na současný název Kolumbie se přejmenovala po válce s Ekvádorem v roce 1863 a o území Panamy přišla až v roce 1903. Proto v některých zdrojích může být uvedeno případně i jiné datum, fakticky však byly vzájemné vztahy nastoleny v roce 1831.

Venezuela. Ministerio de Relaciones Exteriores, <http://www.cancilleria.gov.co/> (23. 6. 2011)

⁸⁰ Kolumbijsko-venezuelská hranice měří 2219 km, takže je pochopitelné, že dohoda, kudy hranice přesně povede, nemohla být vyřešena ukvapeně a jednání se značně protahovala.

roku 1874, kdy došlo k zmražení vzájemných diplomatických vztahů, a obnovené byly až v roce 1881.⁸¹ V tomto roce byla také podepsána vůbec první smlouva, týkající se kolumbijsko-venezuelské demarkační linie – „Tratado Arosemena-Guzmán“. Smlouva byla podepsána dne 14. září 1881 po arbitráži, kterou vedla španělská vláda. Vzhledem k přetrvávajícím sporům se konala o deset let později druhá arbitráž z 16. března 1891, vedena taktéž Španělskem, respektive španělskou regentkou („Laudo Español de la Reina Regente María Cristina“), která upravovala hranice jen několika pohraničních oblastí a znamenala zisk pro Kolumbii. Ani po této arbitráži však země nebyly spokojené a následoval rozsudek švýcarské strany („Sentencia del Consejo Federal Suizo“) z 22. května 1922. Od doby nezávislosti až do roku 1922 proběhlo mezi Kolumbií a Venezuelou několik ozbrojených bojů o hranici, což jednoznačně potvrzuje označení těchto dvou zemí jako rivalů, ale pro analytické účely této práce a z hlediska aktuální rivality není potřeba se těmto ozbrojeným sporům podrobněji věnovat.⁸²

Poslední změna společné hranice byla provedená 5. dubna 1941 smlouvou z Cúcuta, přičemž většina poloostrova byla přisouzena Venezuele.⁸³ Tím byl alespoň na čas vyřešen zdoluhavý teritoriální spor mezi Kolumbií a Venezuelou.

2.2 Incident Caldas – 80. léta 20. století

Vzájemná nevraživost panovala mezi oběma zeměmi, jak jsme již naznačili, od jejich rozdělení celkem bez přestávky. Obě země si byly vědomy, jak citlivé téma spor o hranice je. Od roku 1966 až do 80. let se však frustrace postupně zvyšovala. V roce 1981 kdy už to vypadalo, že by se státy mohly dohodnout, veškeré návrhy padly a vystřídal je další vlna vyhrocených neshod pramenících zejména z nespokojenosti Kolumbie. V roce 1985 se vyjednávání obnovila, avšak na konci 80. let došlo k prvnímu novodobému vyostření vztahů.⁸⁴ Nedůvěra mezi Kolumbií a Venezuelou se totiž promítla nejen ve sporu o hranici, ale také o mořské a podmořské vody a strategické

⁸¹ BELLO, M. E.: c. d., s. 10-12.

⁸² THOMPSON, W. R.: *Rivalries in the Americas*, s. 282.

⁸³ Její celý název zní „Tratado de Demarcación de Fronteras y Navegación de los Ríos Comunes entre Colombia y Venezuela“.

Tratados. Fronteras de Colombia: Objeto de aprendizaje,

http://www.sogeocol.edu.co/Ova/fronteras_colombia/fronteras/venezuela/venezuela_tratados.html

(25. 6. 2011)

⁸⁴ MARTZ, J. D.: c. d., s. 117-124.

souostroví Los Monjes, ležící asi 25 km od nejsevernějšího cípu Kolumbie, poloostrova La Guajira. Toto souostroví se skládá ze tří jednotlivých ostrovů, které jako by stráží vstup do Venezuelského zálivu, jak jsme již zmínili, bohatého na zásoby ropy a plynu.

Celá aféra byla započata 9. srpna 1987, kdy kolumbijská námořní korveta Arc Caldas vplula do Venezuelského zálivu s úmyslem vyhnat z tohoto prostoru (podle kolumbijské vlády teritoriálních vod Kolumbie) venezuelské loďstvo a rybáře. Jejich důvod byl jasný, dosavadní *status quo* nebyl přijatelný, a proto chtěli vyprovokovat novou debatu na teritoriální téma. Na tento útok, reagovala venezuelská vláda vysláním svých válečných lodí a stíhaček Mirage, čímž zkřížila kolumbijské korvetě cestu. Obě dvě vlády trvaly na uklidnění situace, nicméně podle kroků, které v té době konaly, to vypadalo, jako by se oba státy připravovaly na válku. Dne 21. srpna bylo na přání Kolumbie sjednáno výjimečné jednání představitelů států Organizace Amerických států (OAS), které mělo za úkol situaci uklidnit.⁸⁵ Tím byla hrozba války zažehnána.

Mezi zeměmi panovalo navíc v té době zvýšené napětí kvůli imigrantům hledající práci na venezuelském území (tzv. „kolumbizace“), guerillám působícím na území Venezuely (únosy bohatých venezuelských farmářů atp.) a drogovému průmyslu, který se díky tlaku vyvíjenému v Bolívii a Peru přesunul do Venezuely. Ta pro kolumbijské pašeráky představovala nové možnosti – nové cesty, jak dostat drogy na světový trh.⁸⁶ Právě přesunutím příčiny sporu o hranice a území jakožto takové do roviny socioekonomické bylo nutné pro obě strany sledovat jeden druhého i nadále, ale nelze tvrdit, že teritoriální spor přetrvával v takové míře, abychom mohli hovořit o teritoriální rivalitě.

Současná situace vychází z protokolu z roku 1990 („Acta de San Pedro Alejandrino“), který byl podepsán kolumbijským prezidentem Virgilem Barcem Vargasem a venezuelským prezidentem Carlosem Andrésem Pérezem, zdůrazňující závazek budoucího jednání o mořských a podmořských vodách a zakládající bilaterální

⁸⁵ GEORGE, L. N.: c. d., s. 139.

⁸⁶ Na otázku, kdo byl tehdy v právu, aktuálně lze říct jen to, že v té době souostroví Los Monjes legálně nenáležely ani jedné straně. Historicky jsou označovány za majetek mnichů, ale obě země si je nárokují – Venezuela taktéž z hlediska historického (patřily jí v minulosti a některé zdroje uvádí se, že i dnes) a Kolumbie z hlediska geografického (leží blíž ke Kolumbii). Stejně tak byl v minulosti poloostrov La Guajira (dnes na něm leží hranice obou zemí) a vody Venezuelského zálivu venezuelské, takže mělo-li dojít k arbitráži, tak lze očekávat, že by jí spíš vyhrála z principu mezinárodního práva uplatňovaného v Latinské Americe *uti possidetis juris* Venezuela. Venezuela však bezprostředně po tomto incidentu arbitráž odmítla. Tamtéž, s. 156-161.

mechanismy vzájemné spolupráce.⁸⁷ Ještě dnes souostroví Los Monjes není po majetkové stránce zcela dořešeno, avšak obecně jsme s to konstatovat, že téma nastolení nové společné hranice není hlavním jablkem sváru zahraničně-politických vztahů Kolumbie a Venezuely. Svou pozornost si hranice tedy zachovala, ale spíše z důvodu drogového obchodu, migrace a působení nejrůznějších ilegálních uskupení v její oblasti. Toto téma je tedy, dá se říci, nahrazeno novými problémy a faktory ovlivňujícími tento spor.

2.3 Ochlazení kolumbijsko-venezuelských vztahů po roce 1998

V první půlce 90. let se kolumbijsko-venezuelské vztahy a s nimi i hraniční spor stabilizovaly na základě bilaterálních mechanismů vytvořených protokolem z roku 1990. Situace se však začala obracet v roce 1998, kterou zpětně považujeme za významný milník, narušující probíhající integraci a spolupráci. Stalo se tak zejména z ideologického rozkolu obou zemí. Jak Kolumbie, tak Venezuela se totiž vydaly na jistou pomyslnou křižovatku, kde jedna ze zemí odbočila doleva a druhá zamířila naopak na pravou stranu ideologického spektra. V Kolumbii byl touto dobou čerstvě zvolený Andrés Pastrana Arango (1998-2002), který úspěšně inicioval americko-kolumbijský „Plan Colombia“, tedy americkou pomoc Kolumbii v boji proti narkomafiím a jejich ilegálnímu obchodu s drogami.⁸⁸ Ve Venezuele do funkce nastoupil levicově orientovaný Hugo Rafael Chávez Frías. Nepříznivou situaci navíc dokreslila událost z dubna téhož roku (1998), ve které levicové kolumbijské guerilly Ejército de Liberación Nacional (ELN) napadly pohraniční město Ragonvalia a zamířily se ukrýt dál na území Venezuely, která i přes původní nevoli nakonec povolila kolumbijské armádě vstoupit na své území a ELN zpacifikovat.⁸⁹

Nejvýraznější osobou se stal právě venezuelský prezident Hugo Chávez, který se nejenže snažil instalovat ve Venezuele *socialismus 21. století*, ale usiloval tento

⁸⁷ *Diferendo limítrofe con Venezuela*. Fronteras de Colombia: Objeto de aprendizaje, http://www.sogeocol.edu.co/Ova/fronteras_colombia/fronteras/caribe/caribe_venezuela.html (25. 6. 2011)

⁸⁸ *Presidentes de la República de Colombia*. Presidencia de la República de Colombia, http://wsp.presidencia.gov.co/asiescolombia/presidentes/rc_68.html (28. 6. 2011)

⁸⁹ *ELN ataca a Ragonvalia, norte de Santander*. El Tiempo Colombia, 1. května 1998, <http://www.eltiempo.com/> (29. 6. 2011)

levicově-populistický program dostat i za hranice samotné Venezuely, k čemuž využíval prostředků zahraniční politiky. Tím se vytvořilo mezi zeměmi opětovné napětí, které však dostalo H. Chávezovým zvolením zcela novou tvář – takovou, jakou dnes známe z médií tj. levicového, antiamericky laděného politika s diktátorskými sklony.

Situaci dále vyostřila volba kolumbijského prezidenta v roce 2002, kde zvítězil Álvaro Uribe Veléz a který setrval po zbytek svého mandátu H. Chávezovým přímým soupeřem a nepřítelem. Á. Uribe kráčel ve šlépějích svého předchůdce a zašel ve své proamerické politice ještě dále. Druhým zlomovým bodem se stal pokus o puč na H. Cházeze v tom samém roce. Zpětně bylo zjištěno, že osoby, které puč připravovaly, pravidelně navštěvovaly Bílý dům, což může částečně vysvětlovat současný osobní odpor H. Cházeze vůči USA, i přestože jsou jedním z hlavních obchodních partnerů Venezuely, a H. Chávezovo rozhořčení z americko-kolumbijské spolupráce.⁹⁰ Pokus o státní převrat sice měl za následek H. Chávezovo sesazení, ale to netrvalo déle než pouhé dva dny, během kterých byla ustanovena prozatímní vláda a během kterých byl H. Chávez zavřený ve vězení. Puč ukončily prezidentské gardy, které dosadily H. Cházeze zpět do funkce prezidenta. Horší byly následky samotného zjištění, kdo z opozice za tímto pučem skrýval a jakou roli zde sehrály USA. Tento fakt měl zřejmě za následek (právě z důvodu kolumbijské náklonnosti k USA) také ochabnutí kolumbijsko-venezuelských vztahů, které částečně vyvrcholilo výstupem Venezuely v roce 2006 z Andského společenství národů (Comunidad Andina, CAN).⁹¹

Rok 2007 také nebyl poklidným rokem, H. Chávez se iniciativně zhostil role mediátora vyjednávajícího mezi Bogotou a Národní osvobozenou armádou (Las Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo, FARC-EP) výměnu rukojmích a zatčených členů FARC-EP. Vůbec celé toto desetiletí působilo jako předzvěst bouřlivého období, začínajícího od roku 1998 a ve kterém se země dostaly doslova na dosah ozbrojeného střetu.

⁹⁰ KOTRBA, Štěpán: *Pokus o puč proti Chávezovi v roce 2002 organizoval Bush, Chávez nyní vytváří globální alianci proti USA*. In: Britské listy, 1. prosince 2006, <http://blisty.cz/art/31557.html> (2. 7. 2011)

⁹¹ JUŘÍK, Ondřej: *Andské společenství: částečně (ne)fungující spolek horských národů*. In: Latinská Amerika dnes, 7. června 2010, <http://latinskaamerikadnes.cz/2010/06/andske-spolecenstvi-castečne-nefungující-spolek-horskych-narodu/> (29. 6. 2011)

2.4 Krize z let 2008-2010

Celých deset let (1998-2008) bylo mezi Kolumbií a Venezuelou pěstováno napětí, které vyvrcholilo právě obdobím 2008-2010 a které bylo specifické svou obrovskou dynamikou a bezprostřední blízkostí k válce. Hned v lednu 2008 venezuelský prezident požadoval, po propuštění dlouhodobě držených zajatců FARC-EP Consuela Gonzaleze a Clara Rojas,⁹² aby Evropská unie (EU) vyňala kolumbijské levicové guerilly ze seznamu teroristických skupin, které do něj byly přidány v roce 2002. To se mu však nepodařilo.⁹³ V tom samém projevu H. Chávez obvinil Á. Uribeho ze zosnování válečného plánu proti Venezuele společně s USA. Údajně se tak stalo po třech tajných návštěvách z USA. Pravdou však zůstává, že tyto návštěvy pravděpodobně s kolumbijskou vládou sice debatovaly o zásahu, ale ne na Venezuelu, ale na představitele FARC-EP, pobývajících na území Ekvádoru. Samotnému zásahu proti FARC-EP ještě předcházelo obvinění venezuelské a ekvádorské vlády ze strany Kolumbie, která vytkla oběma zemím jejich údajnou podporu, kterou levicovým guerillám poskytují. Skutečný zásah tzv. operace Fénix a jeho důsledky, který proběhl mezi 1. a 7. březnem 2008, známe pod jménem *Andská diplomatická krize*.⁹⁴

Místo řešení sporu diplomatickými cestami tedy kolumbijská vojska vnikla přes řeku Putumayo na ekvádorské území, čímž narušila ekvádorskou svrchovanost, a v kempu FARC-EP zavraždila přes dvacet jejich představitelů včetně tehdejšího vysokého představitele, mluvčího FARC-EP, Raúla Reyese.⁹⁵ Toto vniknutí asi 1,8 km do vnitrozemí Ekvádoru však velmi pobouřilo jak ekvádorskou vládu, tak Venezuelu. Kolumbie tento útok obhajovala nutností zasáhnout. Důvodem proč Kolumbie předem Ekvádor nekontaktovala, mělo být jeho (a venezuelské) udržování kontaktů s FARC-EP. Hned druhý den prezident Ekvádoru Rafael Correa označil Á. Uribeho za lháře (skrže výroky ohledně ekvádorského napojení na guerillu) a obě země (Ekvádor i Venezuela) následně vyslaly na kolumbijské hranice svá vojska. Třetí den byli z Bogoty

⁹² *Crossing Borders: Venezuela's Chavez a PR Coup but What Does it Mean for the US?* In: Latina Lista, http://www.latinalista.net/palabrafinal/2008/01/crossing_borders_venezuelas_chavez_score.html#more (24. 10. 2011)

⁹³ *EU to keep Farc on 'terror' list*. In: BBC News, 22. ledna 2008, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/7203206.stm> (28. 6. 2011)

⁹⁴ *Chávez acusa a Uribe de preparar una 'provocación' que puede prender una guerra*. Público, 26. ledna 2008, <http://www.publico.es/> (24. 10. 2011)

⁹⁵ *Venezuela resetting diplomatic ties with Colombia*. In: CNN News, 9. března 2008, <http://edition.cnn.com/2008/WORLD/americas/03/09/venezuela.colombia/index.html> (29. 6. 2011)

odvolání velvyslanci obou zemí, tím se přerušily veškeré diplomatické styky, a Oscar Naranjo (kolumbijský generál) pronesl na veřejnosti zprávu o odhalení venezuelského financování partyzánské skupiny FARC-EP, které mělo být potvrzeno materiály, které kolumbijské vojsko zabavilo guerille operací Fénix. Vztahy muselo nakonec urovnat jednání Komise OAS, která se sešla 7. března 2008. Na mezinárodní platformě tak proběhlo veřejné usmíření všech tří stran a bezprostřední krize byla zažehnána.⁹⁶

Dalším kritickým momentem a zároveň zmražení vzájemných vztahů mezi Kolumbií a Venezuelou nastalo v červenci 2009. H. Chávez byl krajně nespokojen se zprávou, že by na kolumbijském území měly stát americké vojenské základny. Kolumbie však byla o správnosti této skutečnosti přesvědčená a to vyvolalo opětovné napětí mezi Bogotou a Caracasem. OAS na to obě země vyzvalo k vzájemnému dialogu a urovnání vztahů.⁹⁷ H. Chávez byl v té době navíc obviněn z dodávání zbraní kolumbijským teroristickým skupinám a podpory FARC-EP (opět), načež v reakci na to Caracas nejen že znovu vykázal kolumbijské diplomaty, ale nařídil přerušit i kontakty obchodní.⁹⁸ O pár měsíců později (v listopadu 2009) vyhlásil přípravy na válku s Kolumbií a v prosinci obvinil Kolumbii z leteckého špionáže a pořízování strategických fotografií na venezuelském území. Tuto informaci Kolumbie popřela, nicméně přiznala, že na kolumbijsko-venezuelské hranici zprovoznila novou vojenskou základnu.⁹⁹

Vzájemným napadáním a obviňováním se tak napětí překlenuje i do dalšího roku. V únoru 2010 H. Chávez obvinil Á. Uribeho z plánování jeho vraždy a v červenci Kolumbie Venezuelu zkritizovala kvůli chránění 1500 partyzánských bojovníků FARC-EP na svém území.¹⁰⁰

K poslední eskalaci vzájemných vztahů došlo v létě 2010, kdy H. Chávez vydal prohlášení, ve kterém připustil možnost války mezi oběma státy v případě, že by byl v nadcházejících kolumbijských volbách zvolen za prezidenta kandidát Á. Uribeho. Dne 22. 7. 2010 H. Chávez znovu přerušil veškeré diplomatické styky z opětovného důvodu

⁹⁶ CARLSEN, L.: c. d.

⁹⁷ MÁRQUEZ, Humberto: *Conflict Heating Up – Again*. In: Inter Press Service, 31. července 2009, <http://www.ipsnews.net/news.asp?idnews=47924> (3. 7. 2011)

⁹⁸ *Venezuela zmrazila vztahy s Kolumbií*. Český rozhlas, 29. července 2009, <http://www.rozhlas.cz/zpravy/zahranici/zprava/611941> (3. 7. 2011)

⁹⁹ *Colombia denies Venezuela's claims of spy drones*. In: BBC News, 21. prosinec 2009, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/8425684.stm> (3. 7. 2011)

¹⁰⁰ *Colombia and Venezuela restore diplomatic relations*. In: BBC News, 11. srpna 2010, <http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-10926003> (3. 7. 2011)

obvinění kolumbijskou stranou. Stalo se tak krátce po intervenci kolumbijského a venezuelského velvyslance na platformě OAS, kde kolumbijský velvyslanec Luis Alfonso Huyos předložil důkazy o operování guerill na venezuelském území, tedy dokázal podporu a ochranu guerillových skupin FARC-EP a ELN ze strany Venezuely.¹⁰¹ Krize byla však během několika dní zažehnána díky mimořádnému zasedání Stálé rady OAS, zásahu Unie jihoamerických národů (UNASUR) a zvolení nového prezidenta Kolumbie. Diplomatické styky byly obnoveny doslova o pár dní později, kdy se oba prezidenti sešli 10. srpna v Santa Martě, aby si vzájemně podali ruce, obnovili zamrznuté obchodní vztahy, které po 22. červenci klesly o 80 %, a dohodli se na vytvoření několika nových mechanismů spolupráce.¹⁰²

Přestože se zdálo, že obě země udělaly obrovský krok kupředu, některé zásadní otázky zůstaly nedořešeny.¹⁰³ Důvodem proč nedošlo k úplnému vyjasnění vzájemných vztahů, byla především americko-kolumbijská smlouva podepsaná USA a Á. Uribem. S touto smlouvou upravující vztahy Kolumbie-USA, co se týče užívání některých kolumbijských základů v boji proti drogovým gangům, venezuelská vláda nesouhlasí dodnes navzdory faktu, že sama udržuje s USA těsné ekonomické vztahy. Závěrem jen dodejme, že období 2008-2010 bylo skutečně bouřlivou etapou pro kolumbijsko-venezuelské vztahy, kde se hranice mezi mírem a válkou zužovaly ze dne na den na minimum.

Historii vzájemných kolumbijsko-venezuelských vztahů tedy lze shrnout jako konstantní mírné napětí, které přecházelo až do konce 80. let 20. století do větších napětí až do vyslovených krizí z důvodu teritoriálního rozkolu, přičemž Incident Caldas byl posledním takovým eskalačním momentem z tohoto teritoriálního hlediska. Naopak po nástupu H. Cháveze se začala objevovat různá nařčení, výčitky (zejména ze spolupráce s USA), mající spíše ideologickou podobu a díky kterým došlo k ochlazení vzájemných vztahů i po, řekněme, ukončeném teritoriálním sporu. V poslední fázi se začal více projevovat do sporu vnitřní kolumbijský konflikt, ve kterém figuruje H.

¹⁰¹ *Venezuela breaks relations with Colombia*. In: CNN Latin America, 23. července 2010, http://edition.cnn.com/2010/WORLD/americas/07/22/venezuela.colombia/index.html#fbid=d7pnWh_hE1C (4. 7. 2011)

¹⁰² Komise pro zaplacení dluhů a obnovení obchodních vztahů, Komise na vypracování Dohody o hospodářském doplnění mezi oběma zeměmi, Komise na vypracování pracovního plánu sociálních investic v pohraničním pásmu, Komise pro společný rozvoj infrastruktury, Komise pro bezpečnost.

¹⁰³ *Venezuela and Colombia agree diplomatic roadmap*. In: BBC News, 11. srpna 2010, <http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-10934742> (4. 7. 2010)

Chávez jako podpora levicových guerill. V souvislosti s rivalitou je potom otázkou, z jakého důvodu rivalita eskaluje a zda nejsou krize vyvolávány záměrně. Proto se zaměříme na poslední fázi kolumbijsko-venezuelské rivality, která je aktuální, a z této doby vybereme dva eskalační momenty, které buď ukáže, že jsou obě země pouhými rivaly, nebo bude potvrzena teze stavící na hypotéze obětního beránka a to, že jsou krize v poslední době vyvolávány účelově jednou či druhou stranou.

3 Kvalitativní srovnávací analýza

Pro ověření/vyvrácení teze, že „kolumbijsko-venezuelskou rivalitu využívají vládní představitelé minimálně jedné ze zemí k legitimizaci svých vnitřních pozic a jako zastírací manévr svých domácích ekonomicko-politických událostí“ budou použity dva eskalační momenty vzájemné rivality. První z těchto eskalací bude Andská diplomatická krize, která proběhla mezi 1. a 7. březnem 2008 (označíme ji jako eskalaci č. 1) a druhá a zároveň poslední eskalace mezi Kolumbií a Venezuelou se odehrála v na přelomu července a srpna 2010 (eskalace č. 2). Obě eskalace si rozdělíme každou na čtyři případy tj. před eskalací a po eskalaci jak v Kolumbii, tak ve Venezuele.

Pozorované období vyhraníme vždy na dva měsíce před a dva měsíce po eskalaci z důvodu poměrně dynamického procesu rivality v posledních letech. Kdybychom časové úsečky prodloužili, mohly by se tak události, které bychom přisuzovali vlivu jedné z eskalací, dotýkat nebo nějak skrytě navazovat na eskalaci další. Druhým důvodem je také snadnější a efektivnější sbírání dat, ze kterých je v menším časovém úseku jednodušší vybrat podstatné informace oproti delší časové jednotce. Zároveň však budeme jednotlivé události a ukazatele vsazovat do delšího časového kontextu, někdy i v rámci několika let, který je podstatný pro objektivní posouzení některých jevů (např. vývoj nezaměstnanosti). Celkem budeme pracovat s těmito osmi případy – časovými údobími:

- (1) Kolumbie před eskalací č. 1 (leden-únor 2008),
- (2) Kolumbie po eskalaci č. 1 (březen-duben 2008),
- (3) Venezuela před eskalací č. 1 (leden-únor 2008),
- (4) Venezuela po eskalaci č. 1 (březen-duben 2008),
- (5) Kolumbie před eskalací č. 2 (červen-červenec 2010),
- (6) Kolumbie po eskalaci č. 2 (srpen-září 2010),
- (7) Venezuela před eskalací č. 2 (červen-červenec 2010) a
- (8) Venezuela po eskalaci č. 2 (srpen-září 2010).

Pro přehledné vyhodnocení nejdříve budeme případy analyzovat diachronně – případ (1) s případem (2) a případ (3) s případem (4) a posléze tyto dva výsledky porovnáme synchronně, tj. zanalyzujeme tak postupně eskalaci č. 1. Stejně tak budeme postupovat v případě (5) až (8) a tedy eskalací č. 2. V závěru srovnáme samotné dvě eskalace.

Analýzu provedeme sledováním a následným vyhodnocením tří hlavních oddělených indikátorů vždy dva měsíce před a dva po eskalaci a zvlášť pro každou ze zemí: (1) *změny v ekonomických ukazatelích země* (zejména HDP, nezaměstnanost, inflace¹⁰⁴), (2) *různé druhy protestů či vzbouření v zemi*, a (3) *změny v hodnoceních popularity prezidenta ve veřejných průzkumech mínění* (viz kritéria s. 20). Mezi podpůrné jevy pro potvrzení hypotézy bude patřit fakt, že pokud vypočítáme změnu chování opozice, jejíž loajalita vůči vládě a prezidentovi vzroste po eskalaci, bude tak narůstat i pravděpodobnost potvrzení hypotézy. Dále budou hypotézu podporovat socioekonomické jevy závažně se dotýkající nálady obyvatelstva jako zvýšená migrace, korupce, násilí v zemi nebo narkotrafismus. V neposlední řadě budou vypovídající důležité změny chystající se Kongres provést v legislativě a komentáře médií vztahující se k důležitému národnímu tématu před eskalací a naopak úbytek/vzrůst takových zpráv ve prospěch mezinárodního (kolumbijsko-venezuelského) napětí po eskalaci. Takové jevy však budeme chápat jako druhotné, na kterých samotných nelze potvrzení hypotézy postavit. Stěžejní budou první tři nadefinované indikátory.

3.1 Eskalace č. 1: Andská diplomatická krize z března 2008

3.1.1 Diachronní srovnání Kolumbie před a po eskalaci leden-duben 2008

Zkoumáním Kolumbie nejprve z ekonomického hlediska pozorujeme, že vývoj HDP měl jak před tak po eskalaci vzrůstající charakter stejně jako celková bilance trhu, na rozdíl od nezaměstnanosti, kde její hodnoty vzrostly z necelých 10 % až na 13 % a následně (po eskalaci) klesly. I přesto, že takový nárůst byl značný a po eskalaci se míra nezaměstnanosti snížila, z dlouhodobého hlediska byla kolísavá tendence běžným jevem, přičemž na začátku roku byla nezaměstnanost pravidelně nejvyšší.¹⁰⁵ Stejně tak vzrostla inflace v zemi, a to z 5,4 % na 6,3 % jen za první dva měsíce roku 2008,¹⁰⁶ což s ohledem na hyperbolický vývoj a její hodnotu v prvních měsících mezi 5,5 % a 6,5 %

¹⁰⁴ Námí vyjadřovaná inflace je měřena jako CPI (index spotřebitelských hodnot).

¹⁰⁵ Sledovali jsme vývoj křivky od roku 2004 až do roku 2009, aby byl opakující se jev – vysoká nezaměstnanost na začátku roku zjevný.

Colombia Unemployment Rate. In: Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com/colombia/unemployment-rate> (1. 11. 2011)

¹⁰⁶ *Colombia Inflation Rate*. In: Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com/colombia/inflation-cpi> (1. 11. 2011)

nebylo nikterak zarážející.¹⁰⁷

Eskalaci však na začátku března 2008 předcházely únorové demonstrace nebývalých rozměrů, respektive takových, které předtím Kolumbie ještě nikdy nezaznamenala. Jednalo se o demonstrace naplánované hnutím „Colombia soy Yo“ namířené proti FARC-EP, násilí v zemi a únosům této guerilly. Z toho vyvozujeme, že nepřítomnost i proti vládě, která se od daných protestů naprosto distancovala a která dlouhodobě odmítala humanitární dohodu s FARC-EP o propuštění zadržovaných osob; navíc je logicky zodpovědná za řešení krizové situace v zemi.

Protestů se zúčastnilo 12 milionů Kolumbijců napříč celou zemí a i přes sociální síť se zapojili kolumbijští občané žijící mimo území Kolumbie.¹⁰⁸ Zatímco vláda stála stranou, opozice byla rozdělená. Někteří se protestů dokonce sami zúčastnili. Množství protestujících bylo pro svoji výjimečnost dostatečně silným nátlakovým mechanismem pro to, aby vláda v čele s prezidentem země začala důrazně jednat proti kriminalitě a guerillám v zemi nebo aby alespoň podnikla rychlý, byť méně uvážlivý krok, který by nespokojené občany na čas utišil. Á. Uribe musel mimo to čelit dalšímu tlaku ze strany Francie, která se domáhala jasného postupu vůči únosu a držení francouzsko-kolumbijské političky Íngrid Betancourt, která byla již delší dobu ukrývána guerillovou skupinou FARC-EP.¹⁰⁹

Potvrzuje se tím, že když se v zemi odehrál protest nebývalých rozměrů směřovaný proti vládě, tak lze potvrdit platnost hypotézy obětního beránka? Na vládu byl kladen jasný nátlak ze strany domácího obyvatelstva, které vyústilo v proniknutí na ekvádorské území a zabití přes 20 představitelů FARC-EP. Takový průnik na cizí státní území byl nepřijatelný. Otázkou však zůstává, zda tak vláda činila, aby řešila svůj vnitrostátní konflikt a zpříma se postavila protestům, tzn. bez dalšího uvážlivého úsudku, co by takový nedovolený průnik na ekvádorské území znamenal pro zahraniční vztahy. V tomto jednání (čistě z důvodu řešení situace v zemi) by hrozba války znamenala zcela neplánovaný druhotný jev. Nebo bylo Á. Uribe jasné, jak bude

¹⁰⁷ Pro přehled: podobné hodnoty měla inflace v té době i v České republice a zároveň byla zhruba o dvě třetiny nižší než venezuelská inflace (viz dále).

¹⁰⁸ *Marcha contra las FARC, mayor movilización en la historia del país.* El Tiempo Colombia, 4. února 2008, <http://www.eltiempo.com/> (17. 11. 2011)

¹⁰⁹ *Facing down the FARC: Public sentiment turns against the hostage-takers.* The Economist, 7. února 2008, <http://www.economist.com/> (17. 11. 2011)

reagovat ekvádorská (a venezuelská) vláda¹¹⁰ a že dojde k mezinárodní krizi, ale ve skutečnosti mu šlo o odpoutání pozornosti od domácích jevů? Úspěch z vojenské akce v Ekvádoru by byl tak pro vládu určitým bonusem.

Co tím chceme říci: z hlediska identifikace hypotézy obětního beránka došlo k naplnění jedné z klíčových podmínek, nicméně situace byla mnohem komplikovanější tím, že kolumbijská vláda možná ani neměla jinou možnost, než ekvádorskou vládu předem nekontaktovat kvůli napojení Ekvádoru (a Venezuely) na FARC-EP. V případě, že by požádala Ekvádor o povolení, riskovala by tak prozrazení tajného plánu a jeho zmaření. Naopak pokud by nechtěla jednat riskantně, pravděpodobně by zkusila s FARC-EP smlouvat o propuštění zadržovaných obětí, místo toho, aby podnikla operaci Fénix s nejasným koncem a důsledky. Skutečné potvrzení hypotézy obětního beránka však budou muset obhájit výsledky veřejných průzkumů dělané v Kolumbii před a po eskalaci, které ukážou, jak krizi vnímalo obyvatelstvo.

Zaměřením na průzkum veřejného mínění, který proběhl ve čtyřech velkých kolumbijských městech zaštitěním institutem Gallup, zjišťujeme, že 1000 respondentů bylo dotazováno na otázku týkající se názoru na současný stav země – zda se zlepšuje či zhoršuje. Na obecnou otázku o zhoršení/zlepšení stavu v zemi 34 % dotázaných odpovědělo, že se stav země zhoršuje, 48 % odpovědělo kladně tj., že zlepšuje, a zbytek zůstal bez názoru. V březnu těsně po Andské diplomatické krizi hodnotilo stav země negativně 46 % a pozitivně 45 %, i přestože se o 15 % zlepšil kladný názor na zvládnutí guerillové války. V dubnu potom nespokojenost občanů klesla na 32 % a 50 % mělo pocit zlepšení situace.¹¹¹ Zároveň většina respondentů v této souvislosti označila za nejzávažnější problém v lednu 2008 bezpečnost v zemi (54 %), proti čemuž ostatně byl vedený i únorový protest. Výsledky z března a dubna však ukazují značnou změnu a to, že občané v březnu označili jako nejzávažnější problém v zemi (32 %) ani bezpečnost v zemi, ani ekonomiku, ale třetí možnost, která zůstala nespecifikovaná.¹¹²

Z těchto výsledků vyplývá, že Kolumbijci byli zneklidnění událostmi, které se v souvislosti s jejich státem odehrály, které však nejsou tolik vypovídající, dokud nezačneme uvažovat nad otázkou, jak občané vnímali celou akci Fénix a napadení

¹¹⁰ Ekvádor je podobně jako Kuba s Venezuelou těsně spojená, a dá proto se očekávat, že jedna země bude bránit druhou.

¹¹¹ *Gallup Poll Bimestral*. In: E-lecciones.net, listopad 2009, <http://e-lecciones.net/archivos/loultimo/ColombiaGallup2.pdf> (19. 11. 2011)

¹¹² Tamtéž.

FARC-EP kolumbijskou vládou a zda onou třetí možností odpovědi v průzkumu nemínili externí hrozbu války. Kdyby ano, tak by se vládě úspěšně podařilo odvézt pozornost z interního konfliktu na vnější rivalitu s Venezuelou. Takovou tezi však nelze potvrdit.

Respondenti odpověděli, že se situace země zhoršuje, znamená to, že u nich převážil strach z vnější hrozby. Tento případ tedy odkrývá vnímání kolumbijského obyvatelstva, které jak je vidět, bylo spokojené se snížením důsledků guerilly, ale jak jsme již zmínili, převážil u nich pocit externího ohrožení státu. Pokud by akce na ekvádorském území neskončila příznivě, měla by tak vláda zajištěné alespoň „rozptýlení“ obyvatelstva samotným aktem vniknutí na území cizího státu, a z toho důvodu potencionální platnost hypotézy růstu.

Podívejme se ještě na křivku popularity prezidenta Á. Uribeho – indikátor (3). Zatímco v lednu bylo spokojeno 80 % dotázaných a 14 % nespokojeno s jeho působením v úřadu prezidenta, v březnu jeho popularita mírně stoupla na 82 % spokojených občanů a 13% nespokojených. V dubnu došlo k mírnému poklesu na 79 % a 13 % zůstalo. Vzhledem k 3% odchylce měření, vzrůstající tendenci a vlastně dlouhodobě vysoké popularitě Á. Uribeho nám tak malá změna mnoho neprozradila.¹¹³ Pro potvrzení hypotézy hraje však tzv. do karet debata předcházející samotné eskalaci. Značně diskutovaným tématem, které mělo být v té době odhlasované v Kongresu, byla další možnost znovuzvolení Á. Uribeho.¹¹⁴ V podstatě celé jeho úřadování v prezidentském křesle bylo zaměřeno na boj proti levicovým guerillám – na této skutečnosti byla vystavěna i jeho pověst a popularita. Podle hypotézy obětního beránka prezidenti v takovém postavení, kdy „nemají co ztratit“, provádí riskantní vojenské operace, které v případě, že dopadnou pozitivně, udělají z prezidenta hrdinu, který si ještě zaslouží mandát i po dalších prezidentských volbách (viz s. 20-21). A právě takové zjištění se stává pro naši práci zásadním. Á. Uribe byl pod nátlakem a tímto činem nepotřeboval ke zvýšení popularity u voličstva, ale u členů Kongresu a to u všech stran. Od roku 2006 totiž jak sám Á. Uribe, tak jeho spolupracovníci, čelili obvinění z přímého napojení na pravicové paramilitární složky země. Kromě toho se objevily pozornosti hodné události, které teoreticky bylo třeba „zamést pod kobereček“. Ty se odehrály před a ve stejném týdnu jako Andská diplomatická krize; byly to vraždy

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ *A finales de este mes se sabrá cuál será la estrategia para impulsar la reelección de Uribe*. El Tiempo Colombia, 7. února 2008, <http://www.eltiempo.com/> (20. 11. 2011)

opozičních politiků Israele Gonzaleze (zavražděn v lednu 2008) a Leonidase G. Roza (zavražděn 5. března 2008). Za předcházející asi půlroční období se vůbec takových „opozičních vražd“ stalo více a údajně za nimi měla stát vláda a paramilitární složky.¹¹⁵ V této souvislosti je otázkou, zdali se nemohlo jednat o formu zastrašování.

Mezi druhotnými ukazateli se také projevil zlepšení hodnot pro narkotrafismus po eskalaci, a to o celých 11 % stejně jako 7% nárůst pozitivního hodnocení snižování korupce nebo 4% nárůst kladného hodnocení respektování lidských práv vládou.¹¹⁶ Podívejme se však na situaci z jiného hlediska, tj. jaký měli názor kolumbijští občané na venezuelského prezidenta před a po eskalaci. Přičemž pokud by se domnívali, že jednoznačně pochybila domácí vláda, pravděpodobně by se hodnoty H. Cháveze nijak extrémně nezměnily. Opak je však pravdou, protože ze 76 % Kolumbijců se po eskalaci rázem stalo 90 %, kteří s H. Chávezem nesympatizovali. Podobně také vyšplhal pozitivní ukazatel názoru na volný trh mezi Kolumbií a USA, který byl pro Á. Uribeho stejně zásadní jako boj proti guerillám a sympatie k USA.¹¹⁷

Vezmeme-li v potaz splněnou podmínku únorového protestu, výsledky průzkumu, aktuální debatu a touhu Á. Uribeho po znovuzvolení a kontroverzní přístup ze strany Kolumbie (porušení svrchovanosti státu) a na druhou stranu Á. Uribeho setkání s americkými vysoce postavenými politiky (v lednu 2008), předchozí snahy o vyjednávání s FARC-EP, přímou souvislost protestu s operací Fénix (čili že Kolumbie úplně neodpoutala pozornost od domácích jevů) a fakt, že Kolumbie nijak neohrozila Venezuelu, ale Venezuela poslala posléze svoje vojáky na společnou hranici, nemůžeme tvrdit, že z kolumbijské strany došlo k jasnému potvrzení hypotézy obětího beránka.

Největší důraz při tomto zpochybnění, respektive vyvrácení, hypotézy přitom klademe na samotný útok na FARC-EP, který byl přímo spojený s únorovou demonstrací nebo se tak alespoň na povrch vypadal. Těžko lze dohledat vládní dokumenty o přesném začátku plánování útoku a tajné dohody, které mu předcházely. Jasně však je, že na ekvádorském území nedošlo jen k zabití několika bezvýznamných představitelů FARC-EP, ale byl mezi nimi i druhý nejdůležitější muž FARC-EP.

¹¹⁵ *Repression of Colombian Political Opposition Continues*. In: Justice for Colombia, 3. listopadu 2008, <http://www.justiceforcolombia.org/news/article/476/repression-of-colombian-political-opposition-continues> (22. 11. 2011)

¹¹⁶ *Gallup Poll Bisemestral*: c. d.

¹¹⁷ Tamtéž.

Faktem také je, že díky operaci Fénix kolumbijská vláda získala důležité materiály obsažené v počítačích, které byly v průběhu akce kolumbijským vojskem zabaveny. Proto chápeme napadení FARC-EP jako v zásadě nutný krok k potlačení guerilly v zemi, nikoliv jako provokaci sousedních zemí a odvedení tak pozornosti od domácích protestů. Právě naopak se domníváme, že se Kolumbie snažila zcela přímo řešit svůj vnitřní ozbrojený konflikt.

3.1.2 Diachronní srovnání Venezuely před a po eskalaci leden-duben 2008

K 1. lednu 2008 proběhla ve Venezuele měnová reforma a Venezuelané začali používat místo „starého“ bolívaru tzv. silný bolívar (bolívar fuerte). Původní měna byla devalvována a 1000 bolívarů bylo nahrazeno jedním silným bolívarem.¹¹⁸ Devalvaci způsobila stoupající inflace, která v lednu a únoru dosahovala kritických 24 % (maxima dosáhla v říjnu 2008 a to 36 %).¹¹⁹ V případě Venezuely se tedy nejednalo o běžnou plíživou inflaci, ale o pádivou inflaci vykazující dvojciferné hodnoty, která bývá o to tíživější, pokud je dlouhodobá, což v případě Venezuely byla. Jakožto ekonomicky nepříznivý jev měla tato vysoká inflace důsledky pro domácí ekonomiku.¹²⁰

Venezuelou navíc v té době otrásal chaos z důvodu nedostatku potravin, který přerostl v několikaměsíční krizi.¹²¹ Už tak limitované potravinové lístky byly v únoru 2008 doplněny nařízením Ministerstva pro výživu, říkající, že občané mohou nakupovat skrze nedostatek potravin na trhu jen potraviny základní. Paradoxní však bylo, že na

¹¹⁸ *Bolívar fuerte: la nueva moneda de Venezuela*. In: *Papel y Moneda*, 13. září 2007, <http://www.papelymoneda.com.ar/bolivar-fuerte-la-nueva-moneda-de-venezuela/> (14. 11. 2011)

¹¹⁹ *Venezuela Inflation Rate*. In: *Trading Economics*, <http://www.tradingeconomics.com/venezuela/inflation-cpi> (14. 11. 2011)

¹²⁰ Inflace je definovaná jako míra změny cenové hladiny, ke které dochází, roste-li celková cenová hladina. Má nejenže vliv na reálné mzdy, ale celkově na důchody a bohatství. Především také zatěžuje ekonomické subjekty a vytváří nejisté prostředí pro podnikatelskou činnost, čímž má nestimulující charakter pro obchodní aktivity a vnáší do ekonomiky nejistotu a chaos
Inflace. In: Český statistický úřad, http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace#2 (14. 11. 2011)

¹²¹ Venezuela latinskoamerická země, která musí dovážet na své území nejvíce potravin oproti jiným zemím z celé Latinské Ameriky. Jen v roce 2008 musela zvýšit import potravin oproti předchozímu roku 26 % z celkového množství potravin na 47 %, což je téměř dvojnásobek.
HERNÁNDEZ, Johandry A.: *Venezuela es uno de los países que más importan alimentos en toda Latinoamérica*. In: Universidad del Zulia, 7. července 2009, http://www.agenciadenoticias.luz.edu.ve/index.php?option=com_content&task=view&id=285&Itemid=162 (15. 11. 2011)

trhu chyběly i takové základní suroviny jako např. mléko.¹²²

Kromě již tak dost zásadních problémům se přidala míra nezaměstnanosti, která v lednu 2008 byla na 6,2 %, ale v únoru již vzrostla na 10,3 %, což byl od roku 2006 její historicky nejprudší nárůst. V dubnu pak došlo ke zlepšení na 7,6 %. Zde bychom mohli namítnout, že se nezaměstnanost tímto způsobem pohybovala běžně od roku 2000 a že nejvyšší míra nezaměstnanosti k začátku roku je normálním jevem.¹²³ Pravdou však je, že v souvislosti s vysokou mírou inflace, podle empirického průzkumu společnosti Ecoanalítica tak vznikla ve Venezuele tzv. stagflace, kombinace vysoké inflace a stagnace ekonomiky. K takovému jevu většinou dochází, když se vláda snaží uměle snížit míru nezaměstnanosti pod její dlouhodobou úroveň, což má za následek ještě větší navýšení míry inflace. Největším problémem bývá pak snížení kupní síly.¹²⁴ Tomu by odpovídal i propad HDP Venezuely na konci roku 2007 z 9,3 % na lednových 6,5 %.¹²⁵

Vezmeme-li v úvahu tři faktory a to: (1) výzkum R. A. Millera a tezi, že autokratické státy nepoužívají protivládní protesty v zemi jako důvod k aplikování hypotézy obětního beránka, ale o to spíše je ovlivňují ekonomické změny, které často vedou k ozbrojenému střetu nebo alespoň její hrozbě (viz s. 21),¹²⁶ potom za (2) fakt, že Venezuela je hybridním režimem, což znamená, že prvky autokracie vykazuje, a za (3) důkaz, jasně ukazující na mimořádný problém v ekonomice země, nezbyvá nám než potvrdit, že Venezuela podle všeho jednala podle hypotézy obětního beránka.

I přestože k potvrzení teze stačí platnost jediného nadefinovaného indikátoru, podívejme se na další ukazatele, a to především na stav popularity prezidenta mající již od července 2007 klesavý charakter. Ten se zastavil právě v únoru 2008 na 52 %, zatímco od března se H. Chávezova oblíbenost začala zvyšovat.¹²⁷

Společností Alfreda Kellera byl proveden průzkum veřejného mínění na politicko-sociální jevy Venezuely. Dotazovaní měli odpovědět, jak vnímají životní

¹²² Escasez trae descontento y racionamiento en Venezuela. In: 11Abril.com, 24. února 2008, <http://www.11abril.com/index/articulos/Escasez20080224.asp> (29. 11. 2011)

¹²³ Venezuela Unemployment Rate. In: Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com/venezuela/unemployment-rate> (17. 11. 2011)

¹²⁴ ¿En mitad del valle? Perspectivas 2010-2012. In: Ecoanalítica.net, <http://www.slideshare.net/energia/analisis-economia-venezolana-2010-2011> (16. 11. 2011)

¹²⁵ Venezuela GDP Annual Growth Rate. In: Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com/venezuela/gdp-growth-annual> (17. 11. 2011)

¹²⁶ MILLER R. A.: c. d., s. 388-402.

¹²⁷ Primarias y Presidenciales 2012: Perspectivas Conindustria 2012. In: E-lecciones.net, 3. listopadu 2011, http://e-lecciones.net/archivos/loultimo/ALFREDO_KELLER%5B1%5D.pdf (21. 11. 2011)

úroveň v zemi z hlediska toho, jak se chová vláda – vládních kroků; nejvíce nespokojených občanů na začátku roku (65 %) bylo názoru, že vláda nedělá takové kroky, jaké by měla, a tím se stav země zhoršuje. V dubnu nicméně nespokojenost opadla na 59 %.¹²⁸ Samotnou situaci země měli respondenti hodnotit buď kladně, nebo negativně, přičemž před eskalací dopadlo 57 % odpovědí negativně a 42 % pozitivně a po eskalaci už negativně stav země hodnotilo jen 50 % dotázaných a kladně 49 %.¹²⁹ Paralelně probíhal i průzkum veřejného mínění společností Consultores 21. Zde se z 1500 dotázaných v lednu celých 39,5 % vyjádřilo slovy, že je země v úpadku, a 19,9 % se domnívalo, že země stagnuje. Za nejhorší jev v zemi označili kriminalitu.¹³⁰ Ta po prvních třech měsících v roce ještě vzrostla.¹³¹

Přestože ukazatele po eskalaci zlepšily jako např. popularita prezidenta, která sice dlouhodobě snižovala, ale po eskalaci se zvýšila, potravinová krize nebyla po Andské diplomatické krizi vyřešena – sužovala Venezuelu podle dostupných zpráv minimálně do konce května, kdy vláda přislíbila dotaci na některé potraviny.¹³² Venezuelská vláda po celou dobu obhajovala potravinový nedostatek a svoji neschopnost situaci řešit celosvětovou potravinovou krizí.¹³³ Ve skutečnosti však dala přednost nákupu zbraní za tři miliardy dolarů, což komentovaly USA slovy, že je to třikrát více, než by Venezuela skutečně potřebovala.¹³⁴ Zároveň je také vhodná k zamyšlení ta skutečnost, že ačkoliv se obyvatelstvo nejvíce obávalo kriminality v zemi, celkově označilo situaci za zlepšující se, i přestože média zveřejnila přesná čísla, která k obhajobě takové situace v zemi z hlediska kriminality rozhodně

¹²⁸ *Las Piedras en el Camino de la Revolución: Lo que piensa la Opinión Pública*. In: Slideshare.net, červenec 2009, <http://www.slideshare.net/energia/encuesta-politicosocial-venezuela> (21. 11. 2011)

¹²⁹ Těsně před regionálními volbami, které se ve Venezuele odehrály na podzim roku 2008, se názor občanů změnil na 52 % hodnotících situaci kladně a 48 % záporně.

Tamtéž.

¹³⁰ *Consultores 21*. In: E-lecciones.net, únor 2011, <http://e-lecciones.net/archivos/loultimo/Consultores-21-febrero-2011.pdf> (24. 11. 2011)

¹³¹ *Número de crímenes en Caracas ha aumentado 14 % durante 2008*. El Universal, 16. dubna 2008, <http://www.eluniversal.com/> (25. 11. 2011)

¹³² *Gobierno venezolano subsidiará precios de alimentos ante crisis mundial*. In: Radio Nacional de Venezuela, 19. května 2008, <http://www.rnv.gov.ve/noticias/index.php?act=ST&f=4&t=68592> (25. 11. 2011)

¹³³ *Soberanía y seguridad alimentaria, un compromiso del Gobierno Bolivariano*. In: Ministerio de Poder Popular para la Comunicación y la Información, 25. dubna 2008, http://www.minci.gob.ve/reportajes/2/177094/soberania_y_seguridad.html (26. 11. 2011)

¹³⁴ *Estados Unidos dice que Venezuela Compra 4 veces más armas de lo que necesita*. In: Sociedad Civil Venezuela, 27. února 2008, <http://www.sociedadcivilvenezuela.com/2008/02/estados-unidos-dice-que-venezuela.html> (24. 11. 2011)

nevedla.¹³⁵ Odpověď občanů dokládající pocit, že se situace země zlepšila, stejně jako nárůst popularity H. Cháveze, potvrdily hypotézu obětního beránka.

Venezuela sice na první pohled nebyla přímým iniciátorem Andské diplomatické krize, nicméně to neznamená, že hypotézu obětního beránka nemohla uplatnit. Domníváme se, že Venezuela reagovala neadekvátně a nuceně, protože vojska nezasahovala proti FARC-EP na venezuelském území, nýbrž na ekvádorském. Andské diplomatické krizi předcházely slovní útoky, jak ze strany Kolumbie, tak Venezuely. Jak uvádíme výše, takové útoky a vyhrocení pocházelo primárně od H. Cháveze. K tomuto prvotnímu vodítku se navíc pojí potvrzení v podstatě všech tří hlavních indikátorů, které jsme zvolili jako prostředek k prokázání platnosti hypotézy obětního beránka, a proto můžeme další marginální jevy v zemi, které by mohly mít k prokazované tezi nějaký vztah, pominout.

Pro rekapitulaci si jen připomeňme, že země nejdříve začala trpět ekonomickými problémy – stagflací (indikátor 1), které vyústily v nedostatek potravin v zemi a následně ve vlnu napětí a chaosu (indikátor 2). A současně také klesala popularita venezuelského prezidenta H. Cháveze, která dosáhla před eskalací svého dlouhodobého minima (indikátor 3). V tomto případě tedy nemáme důvod ke zpochybnování naší teze.

3.1.3 Synchronní srovnání Kolumbie a Venezuely před a po eskalaci leden-duben 2008

Ačkoliv by mohla Andská diplomatická krize na první pohled vypadat jako uměle vykonstruovaný plán ze strany Kolumbie, danou analýzou se potvrdil zcela odlišný jev – využitá příležitost ze strany Venezuely odpoutat pozornost od domácích ekonomických problémů a možnost zvýšení popularity H. Cháveze.

Diachronním srovnáním událostí v Kolumbii a Venezuele jsme zjistili, že u obou zemí byl prokázán výskyt alespoň jednoho ze tří nadefinovaných indikátorů (ekonomika, protesty v zemi, popularita). Zatímco v Kolumbii jsme sledovali zejména chování a vnímání obyvatelstva před a po eskalaci ve spojitosti s masivními protesty proti FARC-EP, Venezuela nejvíce trpěla po ekonomické stránce, konkrétně z nedostatku potravin a důsledků, které zapříčinila kritická hodnota inflace a stagnace

¹³⁵ *Número de crímenes en Caracas ha aumentado 14 % durante 2008: c. d.*

ekonomiky (stagflace). Kromě toho nebývale klesla popularita venezuelského lídra H. Cháveze.

Spojitost první ze zemí s hypotézou obětního beránka bylo poměrně složité určit, a to z toho důvodu, že únorové demonstrace nebyly mířené přímo proti vládě, ale naopak spíše proti jejímu protivníkovi – levicovým guerillám mající zodpovědnost za většinu kriminální činnosti v zemi. Dále také kvůli napojení FARC-EP na státy zapojené v Andské diplomatické krizi (Venezuela, Ekvádor) a z toho pramenícímu duálnímu rozhodování ze strany kolumbijské vlády. Ta totiž, aby se uchránila před H. Chávezovými nařknutími, by bývala musela operaci nepodniknout, čímž by sice možná nepřispěla k Andské diplomatické krizi, naopak by ale rozhodným způsobem a do určité míry fatálně neřešila svoji domácí situaci. Právě díky operaci Fénix Kolumbie získala cenné materiály, mj. diskreditující venezuelskou stranu a usvědčující ji z kooperace s FARC-EP. Kolumbie tedy neodlákala pozornost od domácích protestů, ale přímo jim čelila a obyvatelstvu dokázala svoji legitimitu a schopnost z hlediska nejen řešení vnitrostátního konfliktu, ale také z hlediska její schopnosti na mezinárodním poli. Proto hodnotíme kolumbijské chování jako racionálně vysvětlitelné a řádně odůvodněné, a to ne podle hypotézy obětního beránka. Jedinou nesrovnalostí a matoucím jevem je pak v případě Kolumbie snaha prezidenta Á. Uribeho o možnost znovuzvolení a záhadné vraždy, což však nemůžeme 100 % potvrdit jako teoretickou příčinu k užití hypotézy obětního beránka, protože jak před tak po eskalaci jeho popularita vykazovala velmi vysoké a téměř shodné hodnoty.

Oproti tomu Venezuela splnila podmínky ukazující pravdivost efektu hypotézy obětního beránka všechny tři. Z dlouhodobého hlediska byla Venezuela nucena uchýlit se k rychlému kroku, který by ji z celkem nepříznivé situace vysvobodil. Vzhledem k určité gradaci domácích okolností, které se ovlivňovaly navzájem (nedostatek potravin, ekonomická stagnace, nízká popularita prezidenta atd.), se tak venezuelská hlava státu rozhodla využít situace, která se jí nabízela, a to (1) zviditelnit se a dokázat Ekvádoru i FARC-EP svoji loajalitu a podporu, čímž nepřímo zvýšila svoje šance na regionálního hegemona (2) odlákat pozornost od kritické ekonomiky a případně (3) napravit svoji osobní reputaci u domácího obyvatelstva. Tím byla nejenže splněna hypotéza obětního beránka, ale zároveň potvrzeny její geopolitické snahy o vítězství levice ve vnitřním kolumbijském ozbrojeném konfliktu, které společně s vládními kolumbijskými snahami o zachování pravice u moci, dělají z obou zemí rivaly.

3.2 Eskalace č. 2: Diplomatická krize z přelomu července a srpna 2010

3.2.1 Diachronní srovnání Kolumbie před a po eskalaci červen-září 2010

Podíváme-li se na kolumbijské prostředí opět nejprve z ekonomické stránky, zjistíme, že celkově trh prosperoval, vykazoval necelých 400 milionů COP, naopak po eskalaci rivality se dostal do mínusu, kde setrval až do konce roku, z čehož nejnižší míru prosperity zaznamenala kolumbijská ekonomika v říjnu 2010.¹³⁶ HDP vykazoval stabilní hodnoty od propadu v roce 2008, přičemž růst HDP klesl ze 4,7 % v červenci na zářijových 3,6 %.¹³⁷ Zemi však postihla na začátku roku rekordně vysoká míra nezaměstnanosti (14,7 %), nejvyšší od roku 2004, která však v dalších měsících měla sestupnou tendenci, přičemž minima dosáhla v červnu s 11,5 %. Po eskalaci v srpnu opět mírně stoupla na 12,7 %, aby v září nabrala opět opačný směr a sestoupila na 11 %. V započatém trendu pokračovala i v následujících měsících po eskalaci a klesla až na 10,2 %.¹³⁸ Ani migrace, která je v Kolumbii spojená především s mírou nezaměstnanosti, tak nedosahovala kritických hodnot.¹³⁹ Stejně tak inflace byla v námi určených měsících téměř neměnná, jen po eskalaci minimálně vzrostla. Celkově se však pohybovala od května 2010 do listopadu 2010 v rozmezí 2-2,3 %.¹⁴⁰

Z hlediska ekonomického tedy Kolumbie neprodělala žádné kritické zvraty, tj. nevykazovala znepokojivé výsledky, které by mohly zapříčinit jakoukoli formu protestních nálad či chaosu, nebo které by přímo vedly vládu k aplikaci hypotézy obětního beránka. Naopak k zhoršení jednotlivých ekonomických indikátorů vždy došlo až po kolumbijsko-venezuelské eskalaci.

Oproti tomu politická scéna přitahovala pozornost kvůli prezidentským volbám, konajícím se 30. května. V prvním kole však nebyl z devíti kandidátů zvolený žádný, takže se 20. června konalo druhé kolo, ve kterém zvítězil s téměř 70 % hlasů Juan Manuel Santos Calderón, bývalý ministr národní obrany (za druhého období vlády Á.

¹³⁶ *Colombia Balance of Trade*. In: Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com/colombia/balance-of-trade> (5. 12. 2011)

¹³⁷ *Colombia GDP Annual Growth Rate*. In: Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com/colombia/gdp-growth-annual> (5. 12. 2011)

¹³⁸ *Colombia Unemployment Rate*: c. d.

¹³⁹ *Perfil Migratorio de Colombia 2010*. In: Organización Internacional para las Migraciones, červen 2010,

http://publications.iom.int/bookstore/index.php?main_page=product_info&cPath=41_42&products_id=741&language=es (30. 11. 2011)

¹⁴⁰ *Colombia Inflation Rate*: c. d.

Uribeho), financí (za Andrease Pastrany) a obchodu (za Césara Gaviria),¹⁴¹ a zároveň kandidát Strany U, patřící stejně jako Á. Uribe k jejím zakladatelům.¹⁴² Jeho politická kariéra byla už tehdy spojena s řadou úspěchů v boji proti FARC-EP.¹⁴³ Jako ministr národní obrany to byl právě on, který vedl zákroky proti této guerille, a tudíž měl zásluhu na tom, že základna FARC-EP klesla z 18 000 v roce 2002 současných 8000.¹⁴⁴ Á. Uribeho vystřídal v úřadu dne 7. srpna 2010, tedy v době eskalace mezi Kolumbií a Venezuelou.¹⁴⁵

J. Santos měl za sebou v době nástupu do úřadu kariéru schopného politika, pocházejícího z vlivné kolumbijské rodiny.¹⁴⁶ Na rozdíl od svého předchůdce, obviňovaného z porušování lidských práv, se J. Santos stal jejich, hlasitým obhájcem.¹⁴⁷ I když to byl paradoxně právě on, pod jehož vedením se odehrály skandální operace jako Jaque v roce 2008, během které armáda nezákonně použila symbol červeného kříže pro dopadení FARC-EP nebo kdy armáda zabila civilní obyvatele, aby je následně vydávala za padlé partyzány – tzv. falešně pozitivní kauzy (casos falsos positivos), které zajistily velitelům povýšení.¹⁴⁸

Přestože se tedy dalo očekávat, že obyvatelé zvolí za prezidenta kandidáta z konkurenční strany, který nebude spojován s některými negativními jevy politiky bývalé hlavy státu, výsledky voleb stejně jako výsledky průzkumů, a to jak pro nového prezidenta tak pro exprezidenta Á. Uribeho, dopadly příznivě. Celkově tudíž převážil úspěch nastolené politiky Stranou U v boji proti levicovým guerillám.

Popularita J. Santose rostla konstantně jak před samotnou volbou, tak i po prezidentských volbách a po eskalaci. V době voleb tj. před eskalací vykazovala přibližně 65 % a po eskalaci její hodnoty o 2,5 % vzrostly. Vzhledem k 3,1% odchylce

¹⁴¹ *Colombia: Government*. In: CIA World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/co.html> (28. 11. 2011)

¹⁴² Společně s liberály a konzervativci tvoří neúspěšnější strany v zemi a která „nabourala“ dosavadní bipartismus.

¹⁴³ JURÍK, Ondřej: *Profil: Juan Manuel Santos – prezident Kolumbie*. In: Latinská Amerika dnes, 22. července 2010, <http://m.ladnes.cz/2010/07/profil-juan-manuel-santos-%E2%80%93-prezident-kolumbie/> (28. 12. 2010)

¹⁴⁴ *Security in Colombia: Never-ending – The FARC is not finished yet*. The Economist, 7. července 2011, <http://www.economist.com/> (26. 11. 2011)

¹⁴⁵ Byla tak zachována a Ústavním soudem potvrzena ústava z roku 1991, která nepovoluje kandidaturu třikrát po sobě a Á. Uribe tak nedostal příležitost k opětovnému znovuzvolení.

¹⁴⁶ Jeho prastrýc byl prezidentem 1938-1942 a vlastnil kolumbijské noviny El Tiempo. http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/country_profiles/1212798.stm

¹⁴⁷ *Despite security gains, crime still plagues Colombia*. The Miami Herald, 25. ledna 2011, <http://www.miamiherald.com/> (26. 11. 2011)

¹⁴⁸ JURÍK, O.: *Profil: Juan Manuel Santos – prezident Kolumbie*: c. d.

měření stanovené institutem Ipsos Napoleón Franco, provádějící daný průzkum veřejného mínění, takový údaj nemůžeme považovat za svázaný s eskalací, respektive k ní směřující.¹⁴⁹ V tom samém průzkumu bylo náhodných 1004 respondentů, dotazováno, jak vnímají stav Kolumbie – doslova, zda si myslí, že Kolumbie „jde po správné cestě“. Zajímavým zjištěním bylo, že z dlouhodobého hlediska jejich názor (od července 2008, kdy vláda provedla onu zásadní, i když ne úplně legální operaci Jaque proti FARC-EP) klesal. Právě po zmíněné operaci, kdy 87 % dotázaných vidělo zemi jako prosperující a „jdoucí správným směrem“, tato hodnota opadla na 50 %, která byla naměřena v květnu před volbami. I přesto byla 50% spokojenost z celosvětového hlediska mimořádná, jelikož se tak kolumbijská vláda zařadila mezi několik málo vlád, potažmo států, které takto vysoce jejich obyvatelstvo hodnotilo.

Otázkou zůstává, zda bychom mohli tento byť uspokojivý, ale sestupný ráz, považovat spíše než za indikátor nespokojenosti za indikátor spokojenosti Kolumbijců, a motivující tak vládu k alternativnímu řešení stavícím na hypotéze obětního beránka. Vzhledem k tomu, že ještě před zvolením J. Santose prezidentem index spokojenosti obyvatel začal pomalu stoupat, tedy už před červencovou eskalací měl indikátor stoupající charakter, který se zastavil až v listopadu tj. 100 dní po úřadování J. Santose v prezidentském křesle, tak se domníváme, že bychom hypotézu obětního beránka potvrdit nemohli.¹⁵⁰

Ačkoliv jsme zatím nezpozorovali jev, který by případně k prokázání hypotézy mohl vést, chování médií a intenzita určitých zpráv před a po eskalaci by nás mohlo dovést k dalšímu, možná důležitějšímu aspektu chování Kolumbie před a po eskalaci. Nicméně ani průzkumem archivů známých deníků jako jsou El Tiempo, Colombia Reports, El País, El Universal nebo Semana jsme nezjistili, že by Kolumbie byla v očekávání rozhodování o důležitém tématu nebo svědkem ostrých debat mezi vládou a opozicí. Celkově totiž noviny podávaly v podstatě celý červen zprávy o volbách, volebních preferencích, kandidátech a ihned po volbách se začaly věnovat nově zvolenému prezidentovi.¹⁵¹ Kromě toho média reflektovala vládní období Á. Uribeho,

¹⁴⁹ *Colombia Opina: La Gran Encuesta. Medición 1: Primer año del Gobierno Santos*. In: Ipsos - Napoleón Franco, červenec 2011, <http://www.canalrcnmsn.com/descargas/colombiaOpina-jul11.pdf> (12. 11. 2011)

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ Důležitou zprávou vybočující z tématu voleb bylo pouze červnové podepsání smlouvy o volném obchodu s Kanadou.

kterého kritizovala za nárůst chudoby a nezaměstnanosti, porušování lidských práv, ale na druhou stranu jej chválila za snížení počtu vražd v zemi.¹⁵² Po a v průběhu eskalace, tj. v druhé půli července a začátkem srpna, sice média komentovala zejména průběh kolumbijsko-venezuelské krize, ale po vzájemném usmíření opět začala směřovat svou pozornost na J. Santosovy první kroky na novém prezidentském postu.

Tím, že nedošlo k výraznému vychýlení ekonomických ukazatelů, ani k protestní akci, ba dokonce ani vláda či J. Santos osobně (nebo před ním Á. Uribe) nepotřebovali zvýšit popularitu, nebyl žádný z tří námi nadefinovaných indikátorů potvrzen. K vyvrácení teze vedou i druhotní ukazatele jako chování médií, jejichž sledováním jsme nezaznamenali, že by v zemi docházelo k neobvyklým jevům nebo náladám. Ostatně kolumbijská vláda v případě eskalace z léta 2010 neměla potřebu činit riskantní kroky, protože musela být nutně spokojená s čerstvými výsledky voleb a hazardem by si tak mohla naopak u obyvatelstva uškodit.

3.2.2 Diachronní srovnání Venezuely před a po eskalaci červen-září 2010

Ve srovnání se špatnou ekonomickou situací před Andskou diplomatickou krizí byl stav ekonomiky před touto eskalací z léta 2010 ještě horší. V celém prvním půlroku Venezuela zápasila s celostátním úpadkem, kdy hlavní venezuelská vodní elektrárna, která poskytuje 35 % elektřiny země, byla málem zavřená. Stav HDP poklesl od roku 2008 o 14 % a v měsících červen a červenec Venezuela musela čelit nejvyšší míře inflace z celého roku 2010 a zároveň nejvyšší hodnotě od října 2008, v podstatě začátku světové finanční krize, inflaci 32 %.¹⁵³ Právě míru inflace, která vykazovala zřejmě nejhorší hodnoty, je vhodné reflektovat v kontextu dalších eskalačních momentů kolumbijsko-venezuelské rivality. Zjistili jsme, že nejenže v souvislosti s Andskou diplomatickou krizí, ale také například i s eskalací v listopadu 2009, byla míra inflace neobvykle vysoká a její křivka dosahovala vrcholu v určitém časovém bodě, který se

Canada approves Colombia FTA. In: Colombia Reports, 22. června 2010, <http://colombiareports.com/colombia-news/economy/10395-canada-approves-colombia-fta.html> (30. 11. 2011)

¹⁵² Navzdory snížení kriminality byla ale Kolumbie označena podle světového indexu míru (Global Peace Index, GPI) za nejnebezpečnější zemi v Latinské Americe.

Colombia Latin America's most dangerous country: Study. In: Colombia Reports, 8. června 2010, <http://colombiareports.com/colombia-news/news/10149-colombia-latin-americas-most-dangerous-country-study.html> (30. 11. 2011)

¹⁵³ *Venezuela Inflation Rate:* c. d.

shodoval s eskalací kolumbijsko-venezuelské rivality. V zemi navíc došlo ke zvýšení nezaměstnanosti, která v lednu činila 10,2 %, v průběhu nadcházejících měsíců se stav nezaměstnaných snížil, ale v červenci došlo opět k nárůstu z 8 % na 8,5 %.¹⁵⁴ Tím byla v zemi vyvolaná stagflace obdobně jako v roce 2008 před Andskou diplomatickou krizí.

Ekonomických zvrátů nastalo více; privátní nestátní investice naprosto zkrachovaly stejně jako těžba ropy, u té se snížila produkce z 3,2 na 3,06, což byla vůbec nejnižší hodnota od roku 2006 a co mělo za následek téměř o polovinu snížený export, na kterém je země doslova ekonomicky závislá.¹⁵⁵ V květnu H. Chávez kromě toho uzavřel neoficiální zahraniční trh tzv. paralelní trh ve snaze snížit inflaci, která již v květnu dosahovala 25,8 %, a zpomalit znehodnocování národní měny. V červnu potom vláda vytvořila transakční systém tzv. SITME, aby tak nahradila paralelní trh. Ani tím však problémy nevyřešila. Ještě v prosinci 2010 musel totiž H. Chávez eliminovat duální směnný systém a sjednotit jej na kurz 4,3 bolívary za jeden americký dolar.¹⁵⁶ Nejvíce se běžných obyvatel dotklo mj. hromadné snížení průměrných platů, které klesaly již od roku 2009.

Je zřejmé, že země byla ve velmi svízelné situaci, kterou mohla jen stěží, vzhledem k její rozsáhlé povaze, během několika týdnů vyřešit. Zdá se tak logické, že se snažila přesunout zájem obyvatelstva jinam takovým způsobem, aby alespoň nějakým způsobem zachránila svoji reputaci a preference vztahující se k blížícím se parlamentním volbám, plánovaným na 26. září 2010. Právě proto, že volební výsledky označily za vítěze provládní strany, které po obdržení 48,9 % hlasů obsadily 98 křesel na rozdíl od opoziční koalice s 47,9 % a 65 křesly, je pravděpodobné, že hypotéza byla v případě této eskalace potvrzena.¹⁵⁷

Oblíbenost H. Cháveze, jak jsme již zmínili výše, měla postupně klesavý charakter dlouhodobě, nicméně v květnu 2010 dosáhla svého minima, přičemž po červencové eskalaci jeho popularita začala stoupat.¹⁵⁸ Takový průběh měla tedy H. Chávezova popularita jak zde, tak v případě Andské diplomatické krize.

¹⁵⁴ *Venezuela Unemployment Rate*: c. d.

¹⁵⁵ *¿En mitad del valle? Perspectivas 2010-2012*: c. d.

¹⁵⁶ *Venezuela: Government*. In: CIA World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ve.html> (1. 12. 2011)

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ *Primarias y Presidenciales 2012: Perspectivas Conindustria 2012*: c. d.

Z pohledu médií lze potvrdit, že zejména domácí periodika jako El Nacional¹⁵⁹ nebo El Universal¹⁶⁰ ještě v červnu píšící o slábnoucí ekonomice, energetické krizi, častěji o stavu nouze elektřiny nebo o inflaci, již v srpnu a září takovými články nedisponovaly.

V průběhu hledání takových zpráv jsme také objevili značnou četnost příspěvků týkajících se venezuelského programu na eliminaci hladu v zemi, tzv. program nulového hladu, který venezuelská vláda zahájila v první polovině roku.¹⁶¹ Je tedy s podivem, že přestože byla země ve vážném ekonomickém presu, započala tak rozsáhlý a finančně náročný projekt, jakým právě tento program proti hladovění měl být. Skutečnost, že vláda program kvůli krizové situaci země neodložila, určitým způsobem potvrzuje potřebu vlády ukonejšit voliče alespoň nějakým, když už ne proekonomicky laděným krokem, který by zakryl skutečnost státní ekonomické krize. V zemi sice před eskalací nedošlo k výrazným demonstrativním či protestním akcím, i přesto však popularita a preference vlády klesaly (viz výše), což pro vládu znamenalo pochopitelně nepříznivý vývoj a fakt, že voliče bude muset dostat na svoji stranu jiným způsobem, než zaměřením se na ty nejchudší.

Z důvodu extrémně slabé ekonomiky, klesajících preferencí a popularity prezidenta, tak vláda přistoupila k alternativnímu kroku, kterým nebyla zázračná náprava ekonomické sféry, nýbrž užití externí hrozby – aplikace hypotézy obětího beránka.

3.2.3 Synchronní srovnání Kolumbie a Venezuely před a po eskalaci červen-září 2010

Na rozdíl od vyhodnocení analýzy domácích kolumbijských a venezuelských událostí v případě Andské diplomatické krize, jsme analýzu v tomto eskalačním období neshledali tak nečitelnou a zdálo se, že situace v jedné či v druhé ze zemí jsou si určitým způsobem velmi podobné jako u předchozí eskalace. Příznivě, pro zjednodušení

¹⁵⁹ *Exportación y producción venezolana cayeron en junio*. El Nacional, 11. srpna 2010, <http://www.el-nacional.com/> (3. 12. 2011)

¹⁶⁰ *Proyectan que el PIB de Venezuela caerá 2,6 % este año*. El Universal, 14. června 2010, <http://www.eluniversal.com/> (3. 12. 2011)

¹⁶¹ MÁRQUEZ, Humberto: *Venezuela Starts Its Own "Zero Hunger" Programme*. In: Inter Press Service, 5. července 2010, <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=52169> (3. 12. 2011)

analýzy, působil i fakt, že Kolumbie měla v době eskalace těsně po prezidentských volbách, zatímco Venezuela byla stále v očekávání voleb parlamentních, což nakonec pouze potvrdilo předpoklad, že hypotézu obětního beránka aplikují vlády v zásadě před volbami nebo v době, kdy popularita lídrů viditelně klesá. Zatímco u Kolumbie nebyl ani jeden z indikátorů vychýlen, tj. ekonomika byla stabilní, země nebyla zmítána chaosem ani protesty, ba dokonce popularita jak prezidenta Á. Uribeho, tak J. Santose vykazovala vysoké a tudíž pozitivní hodnoty, Venezuelou otřásala další ekonomická krize, která se tentokrát neprojevovala nedostatkem potravin v zemi, ale měla vliv zejména na energetický stav země a její export. Do jisté míry to sice mohlo být pro naši analytickou činnost výhodou, faktem ale zůstává, že pravděpodobnost pravidelného nebo alespoň častého užití hypotézy obětního beránka by se zvětšila, kdyby okolnosti v zemích u jednotlivých eskalací byly diametrálně odlišné (jiná vláda, jiný ekonomický výkon atd.). Vzhledem k tomu, že jsme u Kolumbie nezaznamenali žádnou známku spojitosti s hypotézou obětního beránka, shrňme tedy alespoň důvody, proč a jak Venezuela využila odlákání pozornosti od domácích jevů těsně před parlamentními volbami a v době energetické krize.

H. Chávez opět využil nepříznivý stav v zemi a jednal podle všeho vzhledem k ostatním prohlášením Kolumbie o spojitosti Venezuely s FARC-EP poměrně ukvapeným způsobem. Vsazením této eskalace do celkového kontextu sporu jsme zjistili, že H. Chávez nevyužil vždy při kolumbijském obviňování z podpory FARC-EP hrozbu ozbrojeného střetu, nicméně tentokrát tak učinil pouze po jediném vystoupení kolumbijského velvyslance na půdě OAS. Otázkou tedy bylo, zda právě jedno prohlášení kolumbijského diplomata vedlo k mezinárodní krizi.

H. Chávezův postup by se zdál do určité míry pochopitelný, pokud by byl spojený s nespokojeností s novou hlavou kolumbijského státu, o níž dříve tvrdil, že s ní nevyjde dobře, stane-li se novým kolumbijským prezidentem kandidát Strany U. H. Chávez však paradoxně ihned, konkrétně tři dny po inauguraci, s novým prezidentem J. Santosem navázal přátelské vztahy. To dokazuje, že H. Chávez potřeboval pouze obrátit pozornost svých voličů jinam (na zahraniční politiku), a využil k tomu daných 20 dní, o kterých hovoříme jako o kolumbijsko-venezuelské eskalaci. V konečném důsledku tedy vzrostla jeho popularita na základě domnělého úspěchu na mezinárodní scéně a i přesto, že krize ve Venezuele neustala ani v srpnu a září, H. Chávez zajistil, aby opozice neměla příležitost chopit se moci v zemi.

Závěr

Bakalářská diplomová práce se zabírala zkoumáním příčin kolumbijsko-venezuelské rivality s cílem odpovědět na otázku, zdali jsou její dílčí eskalace vyvolávány z jedné, druhé či z obou stran úmyslně, tj. zda *kolumbijsko-venezuelskou rivalitu využívají vládní představitelé alespoň jedné ze zemí k legitimizaci svých vnitřních pozic a jako zastírací manévr svých domácích ekonomicko-politických událostí*. K ověření teze a zpracování analýzy tohoto tématu jsme zvolili teoretický koncept *hypotézy obětního beránka*, který je známý pod názvy *scapegoat hypothesis*, *diversionary theory* a *diversionary theory of war*, vycházející ze sociální úrovně analýzy oboru řešení konfliktů, na které se příčiny konfliktů zkoumají mj. jako jevy, vznikající korelací vztahů mezi vnitřní situací země a vnějším konfliktem.

V rámci teoretického zázemí práce jsme nejdříve objasnili identifikaci kolumbijsko-venezuelského sporu jako rivality, konkrétně jako *strategické rivality*, přičemž jsme zohlednili jednotlivé definice a literaturu zabývající se fenomény *konfliktu* a *rivality*. V této souvislosti jsme chtěli dokázat, že kolumbijsko-venezuelský spor by měl být pro přesnější pochopení označován za rivalitu, spíše než za konflikt, což však nevylučuje možnost platnosti hypotézy obětního beránka.

Vzhledem k dlouhodobému charakteru rivality, která má více zlomových linií, jsme se tak v druhé kapitole snažili poskytnout hlubší úvod do kolumbijsko-venezuelské problematiky, který jsme se vymezili do několika časových období. Čtenář se tak měl možnost dozvědět, že se rivalita měnila od počátku navázání vzájemných diplomatických vztahů a teritoriálních pří až po ideologický rozkol obou zemí trávající od 90. let 20. století doposud. Z posledního období, které je známé pro svoji bezprostřední blízkost k válce (krize z let 2008-2010), jsme pak vybrali dva eskalační momenty – Andskou diplomatickou krizi z března 2008 a eskalaci z přelomu července a srpna 2010; právě tyto dvě eskalace se staly náplní kvalitativní srovnávací analýzy, pomocí které jsme stanovenou tezi ověřovali. Záměrně jsme nezvolili některou ze starších eskalací, protože jsme nechtěli porovnávat teritoriální rozpory s ideologickou dichotomií těchto států. Kromě toho jsme předpokládali, že vybereme-li eskalace z posledních let, práci se tak stane aktuálnější a přínosnější, než kdybychom zkoumali průběh rivality např. před deseti lety. V neposlední řadě jsme v tomto výběru zohlednili dostupnost periodických zdrojů.

Samotný výzkumný rámec práce jsme opřeli o tři indikátory: (1) *změny v ekonomických ukazatelích země* (zejména HDP, nezaměstnanost, inflace), (2) *různé druhy protestů či vzbouření v zemi*, a (3) *změny v hodnoceních popularity prezidenta ve veřejných průzkumech mínění*. Tyto hlavní ukazatele jsme doplnili dalšími, avšak druhotnými ukazateli (volby, migrace, násilí, názor na celkový stav země atd.), mezi kterými se za nejpřínosnější ukázalo chování médií, podle kterých jsme také měli možnost vyzkoušet druhý z indikátorů; zásadní se také staly chystané nebo naopak již uskutečněné volby. Jednotlivé země jsme tedy nejprve srovnali každou zvlášť (v rámci dané eskalace), k čemuž jsme vyhledali a použili právě tyto primární a sekundární ukazatele.

Po nadefinování výše uvedených indikátorů jsme každou z eskalací rozdělili na čtyři případy – vždy na období dva měsíce před a dva po eskalaci, a to odděleně jak pro Kolumbii, tak pro Venezuelu. Tím jsme si vytyčili osm časových úsečků (případů), které jsme následně srovnali diachronně, tj. porovnali jsme ukazatele v každé ze zemí před a po eskalaci, a posléze jsme tyto výsledky srovnali synchronně, tzn., konfrontovali jsme celkovou situaci v Kolumbii s celkovou situací ve Venezuele za celé časové období před i těsně po eskalaci. Synchronní komparací tak vzniklo určité schéma, ze kterého již bylo patrné, kdo byl skutečným iniciátorem eskalace a co za jeho chováním a hrozbou ozbrojeného střetu stálo. Sbírání dat dva měsíce před a dva po měsíce po eskalaci se tak ukázalo jako příhodné pro tuto dynamickou rivalitu, u které by delší časové úsečky (případy) mohly znamenat skrytou návaznost na další eskalaci a my bychom nemuseli být schopní ve výzkumu zohlednit všechna relevantní data. Zároveň se také potvrdila nezbytnost nanést tyto případy na delší časovou osu, čímž jsme vsadili dané jevy do kontextu a indikátory tak byly posouzeny objektivněji, než kdybychom striktně dodrželi dvouměsíční pozorovací lhůtu před a po eskalaci.

Kvalitativní srovnávací analýza v případě první eskalace (Andské diplomatické krizi v březnu 2008) potvrdila aplikaci hypotézy obětího beránka ze strany Venezuely, která nejenže vykazovala kritické ekonomické hodnoty, ale postupně v ní došlo k výskytu změn i u zbylých dvou indikátorů, a tudíž byla teze potvrzena. Jak již shrneme v synchronním srovnání obou zemí, Venezuelu sužovala vysoká míra inflace tzv. pádivá inflace, která společně s nárůstem nezaměstnanosti a stagnací ekonomiky vytvořila stagflaci (indikátor 1); zároveň země trpěla nedostatkem potravin, které zapříčinily vlnu nevole a chaosu v zemi (indikátor 2) a před eskalací značně klesla popularita prezidenta H. Cháveze, která však po eskalaci náhle vzrostla (indikátor 3).

Využitím hrozby venezuelský lídr zmírnil nepříznivou situaci v zemi tím, že přesunul pozornost obyvatelstva na zahraniční politiku a hrozbu války. Přestože Andská diplomatická krize trvala pouze jeden týden, který by se mohl zdát jako nedostatečně dlouhá doba pro odlákání pozornosti obyvatelstva (potvrzení hypotézy), opak se ukázal pravdou. Navzdory stagnující ekonomice a potravinové krizi, která měla trvat minimálně dva měsíce po Andské diplomatické krizi, popularita prezidenta bezprostředně po eskalaci vzrostla.

Analýza naopak nepotvrdila užití hypotézy obětního beránka pro Kolumbii, která sice Andskou diplomatickou krizi vyvolala nepovoleným vstupem na území Ekvádoru, nicméně podle všeho jednala v souladu se svou strategií země a přání občanů – zmírnit důsledky ilegální činnosti teroristické skupiny FARC-EP. Analyzováním dané situace se ukázalo, že kolumbijská vláda tak přímo reagovala na požadavky kolumbijských občanů demonstrované těsně před eskalací, které byly mířené proti FARC-EP a násilí, které tato skupina na území Kolumbie páchá. Tím jsme vyvrátili jediný hlavní indikátor, který potencionálně mohl vést k aplikaci hypotézy obětního beránka a otevřel se tak nový prostor pro zkoumání jednání kolumbijské vlády, která se tedy spíše než podle hypotézy obětního beránka zachovala podle *two-level game theory*, tzn., že její rozhodování bylo ovlivněno jak vnitřním ozbrojeným konfliktem Kolumbie (boji proti FARC-EP), tak vnější rivalitou, která se do určité míry promítá do vnitřního konfliktu zasahováním a podporou Venezuely vůči FARC-EP. Pro platnost takového tvrzení bychom však museli analýzu prohloubit.

Prověrováním teze u eskalace č. 2 (22. červenec-10. srpen 2010) byly zjištěny podobné výsledky. Kolumbie vykazovala stabilní ekonomické hodnoty před i po eskalaci a po červnových prezidentských volbách, které dopadly úspěšně pro kandidáta Á. Uribeho Strany U J. Santose, tudíž neměla důvod k vytváření agresivní zahraniční politiky. To bylo ostatně potvrzeno šetřením ostatních indikátorů. Naopak ekonomický stav Venezuely se ocitnul ještě ve vážnějším stavu než v roce 2008. Celkově totiž ekonomika upadla do hluboké deprese, která zapříčinila energetickou krizi v zemi, stejně jako např. značný pokles průměrných mezd, exportu a následně vlnu nevole mezi Venezuelany. V té době také Venezuela očekávala zářijové parlamentní volby, u kterých hrozil naprostý propad vládních stran, který se dal předpokládat na základě značně pokleslé popularity venezuelského lídra H. Cháveze. Po eskalaci však jeho popularita začala opět stoupat, i přestože stav země a zahraniční média jasně potvrdila, že ekonomická krize nebyla zdaleka zažehnána. Díky prokázání změny u všech tří

primárních indikátorů jsme konstatovali, že venezuelská vláda i v případě eskalace č. 2 použila hrozbu ozbrojeného střetu k odpoutání pozornosti od domácích ekonomicko-politických jevů. Tím byla potvrzena hypotéza u obou eskalací, a tudíž i v bakalářské práci samotné.

Otázkou však zůstává, zda bychom potvrdili stejnou hypotézu analyzováním jiných nebo alespoň více eskalací kolumbijsko-venezuelské rivality a zda bychom nezvětšili pravděpodobnost hypotézy, kdyby byly okolnosti při eskalacích v obou zemích diametrálně odlišné, a které by od sebe nedělily pouhé necelé dva roky. Limitem této práce může být i omezený výběr zdrojů v poslední kapitole, a to konkrétně veřejných výzkumů, které byly uskutečněny pouze ve velkých městech nikoliv mimo velké aglomerace. Námětem pro prohloubení práce by tak mohla být analýza pracující s širším spektrem zdrojů, uskutečněná po obměně vlád a lídrů v zemi, nejdříve tedy po plánovaných prezidentských volbách v roce 2012 ve Venezuele, které jsou vzhledem k aktuálnímu stavu H. Cháveze velkým otazníkem.

Závěrem lze zkonstatovat, že země jsou skutečnými strategickými rivaly, které rozděluje právě rozdílný diskurs obou zemí, přičemž H. Chávez má zájem na vítězství levicových guerill v Kolumbii a pravicová kolumbijská vláda pouze brání svá stanoviska vůči těmto skupinám. Vzájemnou rivalitu potom využívá Venezuela nejen jako možnost k rozšíření svého vlivu v Andském regionu, ale zároveň k legitimizaci svých vnitřních pozic a jako odpoutávající manévr od domácích ekonomicko-politických problémů.

Prameny a literatura

Prameny

Bolívar fuerte: la nueva moneda de Venezuela. In: Papel y Moneda, 13. září 2007, <http://www.papelymoneda.com.ar/bolivar-fuerte-la-nueva-moneda-de-venezuela/> (14. 11. 2011)

Canada approves Colombia FTA. In: Colombia Reports, 22. června 2010, <http://colombiareports.com/colombia-news/economy/10395-canada-approves-colombia-fta.html> (30. 11. 2011)

CARLSEN, Laura: *The Andean Crisis.* In: Foreign Policy in Focus, 19. března 2008, http://www.fpif.org/articles/the_andean_crisis (3. 7. 2011)

Colombia and Venezuela restore diplomatic relations. In: BBC News, 11. srpna 2010, <http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-10926003> (3. 7. 2011)

Colombia Balance of Trade. In: Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com/colombia/balance-of-trade> (5. 12. 2011)

Colombia denies Venezuela's claims of spy drones. In: BBC News, 21. prosince 2009, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/8425684.stm> (3. 7. 2011)

Colombia GDP Annual Growth Rate. In: Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com/colombia/gdp-growth-annual> (5. 12. 2011)

Colombia: Government. In: CIA World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/co.html> (28. 11. 2011)

Colombia Inflation Rate. In: Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com/colombia/inflation-cpi> (1. 11. 2011)

Colombia Latin America's most dangerous country: Study. In: Colombia Reports, 8. června 2010, <http://colombiareports.com/colombia-news/news/10149-colombia-latin-america-most-dangerous-country-study.html> (30. 11. 2011)

Colombia Opina: La Gran Encuesta. Medición 1: Primer año del Gobierno Santos. In: Ipsos - Napoleón Franco, červenec 2011, <http://www.canalrcnmsn.com/descargas/colombiaOpina-jul11.pdf> (12. 11. 2011)

Colombia Unemployment Rate. In: Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com/colombia/unemployment-rate> (1. 11. 2011)

Consultores 21. In: E-lecciones.net, únor 2011, <http://e-lecciones.net/archivos/loultimo/Consultores-21-febrero-2011.pdf> (24. 11. 2011)

Correlates of War Project, <http://www.correlatesofwar.org/> (18. 6. 2011)

Crossing Borders: Venezuela's Chavez a PR Coup but What Does it Mean for the US?
In: Latina Lista,
http://www.latinalista.net/palabrafinal/2008/01/crossing_borders_venezuelas_chavez_score.html#more (24. 10. 2011)

Diferendo limítrofe con Venezuela. Fronteras de Colombia: Objeto de aprendizaje,
http://www.sogeocol.edu.co/Ova/fronteras_colombia/fronteras/caribe/caribe_venezuela.html (25. 6. 2011)

¿En mitad del valle? Perspectivas 2010-2012. In: Ecoanalítica.net,
<http://www.slideshare.net/energia/analisis-economia-venezolana-2010-2011>
(16. 11. 2011)

Escasez trae descontento y racionamiento en Venezuela. In: 11Abril.com, 24. února 2008,
<http://www.11abril.com/index/articulos/Escasez20080224.asp> (29. 11. 2011)

Estados Unidos dice que Venezuela Compra 4 veces más armas de lo que necesita. In: Sociedad Civil Venezuela, 27. února 2008,
<http://www.sociedadcivilvenezuela.com/2008/02/estados-unidos-dice-que-venezuela.html> (24. 11. 2011)

EU to keep Farc on 'terror' list. In: BBC News, 22. ledna 2008,
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/7203206.stm> (28. 6. 2011)

Gallup Poll Bimestral. In: E-lecciones.net, listopad 2009,
<http://e-lecciones.net/archivos/loultimo/ColombiaGallup2.pdf> (19. 11. 2011)

Gobierno venezolano subsidiará precios de alimentos ante crisis mundial. In: Radio Nacional de Venezuela, 19. května 2008,
<http://www.rnv.gov.ve/noticias/index.php?act=ST&f=4&t=68592> (25. 11. 2011)

HERNÁNDEZ, Johandry A.: *Venezuela es uno de los países que más importan alimentos en toda Latinoamérica.* In: Universidad del Zulia, 7. července 2009,
http://www.agenciadenoticias.luz.edu.ve/index.php?option=com_content&task=view&iid=285&Itemid=162 (15. 11. 2011)

HERNÁNDEZ, Miguel A. – RAMÍREZ, Socorro: *Colombia - Venezuela: construir canales de comunicación para prevenir el conflicto.* In: Analítica.com, 19. prosince 2000,
http://www.analitica.com/va/hispanica/colombia_paz/1417173.asp
(14. 10. 2011)

Inflace. In: Český statistický úřad,
http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace#2
(14. 11. 2011)

JUŘÍK, Ondřej: *Andské společenství: částečně (ne)fungující spolek horských národů*. In: *Latinská Amerika dnes*, 7. června 2010, <http://latinskaamerikadnes.cz/2010/06/andske-spolecenstvi-castecne-nefungujici-spolek-horskych-narodu/> (29. 6. 2011)

JUŘÍK, Ondřej: *Profil: Juan Manuel Santos – prezident Kolumbie*. In: *Latinská Amerika dnes*, 22. července 2010, <http://m.ladnes.cz/2010/07/profil-juan-manuel-santos-%E2%80%93-prezident-kolumbie/> (28. 12. 2010)

KOTRBA, Štěpán: *Pokus o puč proti Chávezovi v roce 2002 organizoval Bush, Chávez nyní vytváří globální alianci proti USA*. In: *Britské listy*, 1. prosince 2006, <http://blisty.cz/art/31557.html> (2. 7. 2011)

Las Piedras en el Camino de la Revolución: Lo que piensa la Opinión Pública. In: Slideshare.net, červenec 2009, <http://www.slideshare.net/energia/encuesta-politicocial-venezuela> (21. 11. 2011)

MÁRQUÉZ, Humberto: *Conflict Heating Up – Again*. In: Inter Press Service, 31. července 2009, <http://www.ipsnews.net/news.asp?idnews=47924> (3. 7. 2011)

MÁRQUEZ, Humberto: *Possibly the Bitterest Conflict in the Century*. In: Inter Press Service, 26. listopadu 2007, <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=40220> (29. 6. 2011)

MÁRQUEZ, Humberto: *Venezuela Starts Its Own “Zero Hunger“ Programme*. In: Inter Press Service, 5. července 2010, <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=52169> (3. 12. 2011)

Perfil Migratorio de Colombia 2010. In: Organización Internacional para las Migraciones, červen 2010, http://publications.iom.int/bookstore/index.php?main_page=product_info&cPath=41_42&products_id=741&language=es (30. 11. 2011)

Presidentes de la República de Colombia. Presidencia de la República de Colombia, http://wsp.presidencia.gov.co/asiescolombia/presidentes/rc_68.html (28. 6. 2011)

Primarias y Presidenciales 2012: Perspectivas Conindustria 2012. In: E-lecciones.net, 3. listopadu 2011, http://e-lecciones.net/archivos/loultimo/ALFREDO_KELLER%5B1%5D.pdf (21. 11. 2011)

Repression of Colombian Political Opposition Continues. In: Justice for Colombia, 3. listopadu 2008, <http://www.justiceforcolombia.org/news/article/476/repression-of-colombian-political-opposition-continues> (22. 11. 2011)

RUMMEL, Rudolph J. – TANTER, Raymond: *Dimensions of Conflict Behavior Within and Between Nations, 1955-1960*. In: Inter-university Consortium for Political and Social Research, červen 2000, 67 s.,

http://www.icpsr.umich.edu/cgi-bin/file?comp=none&study=5021&ds=1&file_id=652939 (21. 10. 2011)

Soberanía y seguridad alimentaria, un compromiso del Gobierno Bolivariano. In: Ministerio de Poder Popular para la Comunicación y la Información, 25. dubna 2008, http://www.minci.gob.ve/reportajes/2/177094/soberania_y_seguridad.html (26. 11. 2011)

SPENCER, David: *Potential Conflict in Latin America*. In: Office of the Director of National Intelligence, 2008, 20 s.,

http://www.dni.gov/nic/PDF_GIF_2020_Support/2004_05_25_papers/la.pdf (19. 10. 2011)

The Democratic Index 2010: Democracy in Retreat. In: Economic Intelligence Unit, http://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=demo2010 (21. 10. 2011)

The FARC Files: Venezuela, Ecuador and the Secret Archive of 'Raúl Reyes' – Summary. In: International Institute for Strategic Studies, <http://www.iiss.org/publications/strategic-dossiers/the-farc-files-venezuela-ecuador-and-the-secret-archive-of-ral-reyes/summary/> (14. 10. 2011)

Tratados. Fronteras de Colombia: Objeto de aprendizaje, http://www.sogeocol.edu.co/Ova/fronteras_colombia/fronteras/venezuela/venezuela_tratados.html (25. 6. 2011)

Venezuela and Colombia agree diplomatic roadmap. In: BBC News, 11. srpna 2010, <http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-10934742> (4. 7. 2010)

Venezuela breaks relations with Colombia. In: CNN Latin America, 23. července 2010, http://edition.cnn.com/2010/WORLD/americas/07/22/venezuela.colombia/index.html#fbid=d7pnWh_hE1C (4. 7. 2011)

Venezuela GDP Annual Growth Rate. In: Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com/venezuela/gdp-growth-annual> (17. 11. 2011)

Venezuela: Government. In: CIA World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ve.html> (1. 12. 2011)

Venezuela Inflation Rate. In: Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com/venezuela/inflation-cpi> (14. 11. 2011)

Venezuela. Ministerio de Relaciones Exteriores, <http://www.cancilleria.gov.co/> (23. 6. 2011)

Venezuela resetting diplomatic ties with Colombia. In: CNN News, 9. března 2008, <http://edition.cnn.com/2008/WORLD/americas/03/09/venezuela.colombia/index.html> (29. 6. 2011)

Venezuela Unemployment Rate. In: Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com/venezuela/unemployment-rate> (17. 11. 2011)

Venezuela zmrazila vztahy s Kolumbií. Český rozhlas, 29. července 2009, <http://www.rozhlas.cz/zpravy/zahranici/zprava/611941> (3. 7. 2011)

Literatura

A finales de este mes se sabrá cuál será la estrategia para impulsar la reelección de Uribe. El Tiempo Colombia, 7. února 2008, <http://www.eltiempo.com/> (20. 11. 2011)

BARAKAT, Bilal F.: *Education and Intra-alliance Conflict: Contrasting and comparing popular struggles in apartheid South Africa and Palestine.* Research in Comparative and International Education, 3, 2008, č. 1, s. 5-18. (<http://www.wwords.co.uk/>)

BAUM, Matthew A.: *The Constituent Foundations of the Rally-Round-the-Flag Phenomenon.* International Studies Quarterly, 46, 2002, č. 2, s. 263-289.

BELLO, María E.: *Formación de los Límites Terrestres de Venezuela.* Aldea Mundo, 13, 2008, č. 26, s. 7-17. (http://www.saber.ula.ve/bitstream/123456789/30029/5/articulo_1pdf)

BODIN, Jean: *Six Books of the Commonwealth.* Oxford, Basil Blackwell 1955, 212 s.

BRIAN, Job – OSTROM, Charles: *The President and the Political Use of Force.* American Political Science Review, 80, 1986, č. 2, s. 541-566. (<http://www.jstor.org/>)

BUENO DE MESQUITA, Bruce – SIVERSON, Randolph M.: *War and the Survival of Political Leaders: A Comparative Study of Regime Types and Political Accountability.* American Political Science Review, 89, 1995, č. 4, s. 841-855. (<http://www.jstor.org/>)

CABADOVÁ WAISOVÁ, Šárka: *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích.* Praha, Portál 2005, 206 s.

CASHMAN, Greg – ROBINSON, Leonard C.: *An Introduction to the Causes of War: Patterns of Interstate Conflict from World War I to Iraq.* Portland, Rowman&Littlefield 2007, 423 s.

CLIFTON, Morgan: *Domestic Support and Diversionary External Conflict in Great Britain, 1950- 1992.* The Journal of Politics, 61, 1999, č. 3, s. 799-814. (<http://www.jstor.org/>)

COLARESI, Michael P. – RASLER, Karen – THOMPSON, William R.: *Strategic Rivalries in World Politics: Position, Space and Conflict Escalation*. New York, Cambridge University Press 2007, 314 s.

COLARESI, Michael – THOMPSON, William R.: *Strategic Rivalries, Protracted Conflict, and Crisis Escalation*. *Journal of Peace Research*, 39, 2002, č. 3, s. 263-287. (<http://www.jstor.org/>)

Despite security gains, crime still plagues Colombia. *The Miami Herald*, 25. ledna 2011, <http://www.miamiherald.com/> (26. 11. 2011)

DIEHL, Paul F.: *The Dynamics of Enduring Rivalries*. Illinois, University of Illinois Press 1998, 248 s.

DIEHL, Paul – GOERTZ, Gary: *War and Peace in International Rivalry*. Michigan, The University of Michigan Press 2000, 336 s.

DOWNS, George W. – ROCKE, David M.: *Conflict, Agency, and Gambling for Resurrection: The Principal-Agent Problem Goes to War*. *American Journal of Political Science*, 38, 1994, č. 2, s. 362-380.

ELN ataca a Ragonvalia, norte de Santander. *El Tiempo Colombia*, 1. května 1998, <http://www.eltiempo.com/> (29. 6. 2011)

Exportación y producción venezolana cayeron en junio. *El Nacional*, 11. srpna 2010, <http://www.el-nacional.com/> (3. 12. 2011)

Facing down the FARC: Public sentiment turns against the hostage-takers. *The Economist*, 7. února 2008, <http://www.economist.com/> (17. 11. 2011)

GELPI, Christopher: *Democratic Diversions: Governmental Structure and the Externalization of Domestic Conflict*. *Journal of Conflict Resolution*, 41, 1997, č. 2, s. 255-282.

GEORGE, Larry N.: *Realism and Internationalism in the Gulf of Venezuela*. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, 30, 1988-1989, č. 4, s. 139-170. (<http://www.jstor.org/>)

GOERTZ, Gary - DIEHL, Paul: *Enduring Rivalries: Theoretical Constructs and Empirical Patterns*. *International Studies*, 37, 1993, č. 2, s. 147-171.

GRABENDORF, Wolf: *Interstate Conflict Behavior and Regional Potential for Conflict in Latin America*. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, 24, 1982, č. 3, s. 267-294. (<http://www.jstor.org/>)

HEWITT, Joseph J.: *A Crisis-Density Formulation for Identifying Rivalries*. *Journal of Peace Research*, 42, 2005, č. 2, s. 183-200.

HOLSTI, Kalevi J.: *Peace and War: Armed Conflicts and International Order, 1648-1989*. Cambridge, Cambridge University Press 1991, 389 s.

HOLSTI, Kalevi J.: *The State, War, and the State of War*. Cambridge, Cambridge University Press 1996, 272 s.

Chávez acusa a Uribe de preparar una 'provocación' que puede prender una guerra. Público, 26. ledna 2008, <http://www.publico.es/> (24. 10. 2011)

KŘIVOHLAVÝ, Jaro: *Konflikty mezi lidmi*. Praha, Portál 2002, 189 s.

LEVY, Jack: *Causes of War and Conditions of Peace*. Annual Review of Political Science, 1, 1998, červen, s. 139-162.

LEVY, Jack S.: *The Diversionary Theory of War: A Critique*. In: MIDLARSKY, Manus I. (ed): *Handbook of War Studies*. Boston, Unwin Hyman 1989, s. 259-288.

LEVY, Jack S. – THOMPSON, William R.: *Causes of War*. Chichester, John Wiley and Sons 2010, 281 s.

Marcha contra las FARC, mayor movilización en la historia del país. El Tiempo Colombia, 4. února 2008, <http://www.eltiempo.com/> (17. 11. 2011)

MARTZ, John D.: *National Security and Politics: The Colombian-Venezuelan Border*. Journal of Interamerican Studies and World Affairs, 30, 1988-1989, č. 4, s. 117-138. (<http://www.jstor.org/>)

MERNIK, James – WATERMAN, Peter: *The Myth of the Diversionary Use of Force by American Presidents*. Political Research Quarterly, 49, 1996, č. 3, s. 573-590.

MILLER, Ross A.: *Regime Type, Strategic Interaction, and the Diversionary Use of Force*. The Journal of Conflict Resolution, 43, 1999, č. 3, s. 388-402. (<http://www.jstor.org/>)

MUELLER, John E.: *War, Presidents and Public Opinion*. New York, John Wiley and Sons 1973. 300 s.

Número de crímenes en Caracas ha aumentado 14 % durante 2008. El Universal, 16. dubna 2008, <http://www.eluniversal.com/> (25. 11. 2011)

Proyectan que el PIB de Venezuela caerá 2,6 % este año. El Universal, 14. června 2010, <http://www.eluniversal.com/> (3. 12. 2011)

PUTNAM, Robert D.: *Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games*. International Organization, 42, 1988, č. 3, s. 427-460.

RAMSBOTHAM, Oliver – WOODHOUSE, Tom – MIALL, Hugh: *Contemporary Conflict Resolution: The Prevention, Management and Transformation of Deadly Conflicts*. Cambridge, Polity Press 2005, 399 s.

RUSSET, Bruce – GRAHAM, Thomas W.: *Public Opinion and National Security Policy*. In: MIDLARSKY, Manus I (ed.): *Handbook of War Studies*. Boston, Unwin Hyman 1989, s. 239-258.

Security in Colombia: Never-ending – The FARC is not finished yet. The Economist, 7. července 2011, <http://www.economist.com/> (26. 11. 2011)

SINGER, David: *International Conflict: Three Levels of Analysis*. World Politics, 12, 1960, č. 3, s. 453-461. (<http://www.jstor.org>)

SMITH, Alastair: *Diversionsary Foreign Policy in Democratic Systems*. International Studies Quarterly, 40, 1996, č. 1, s. 133-153. (<http://www.jstor.org/>)

STRAND, Håvard - WILHELMSEN, Lars – GLEDITSCH, Nils Petter: *Armed Conflict Dataset Codebook*, Oslo 2004, 24 s. (http://www.pcr.uu.se/digitalAssets/55/55310_codebook_v3_0.pdf)

ŠEDIVÝ, Jiří: *Válka: rámec pro analýzu*. In: JEHLIČKA, Petr – TOMEŠ, Jiří – DANĚK, Petr (eds.): *Stát, prostor, politika*. Praha, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK 2000, s. 180-199. <http://prg.xf.cz/kniha/kap-Sedivy.doc> (15. 6. 2011)

THIES, Cameron G.: *War, Rivalry, and State Building in Latin America*. American Journal of Political Science, 49, 2005, č. 3, s. 451-465. (<http://onlinelibrary.wiley.com/>)

THOMPSON, William R.: *Identifying Rivals and Rivalries in World Politics*. International Studies Quarterly, 45, 2001, č. 4, s. 557-586. (<http://onlinelibrary.wiley.com/>)

THOMPSON, William R.: *Rivalries in the Americas*. In: DREYER, David – Thompson, William R. (eds.): *Handbook of International Rivalries: 1494-2010*. Washington, DC, CQ Press 2011, s. 241-318.

WALTZ, Kenneth N.: *Man, the State, and War: A Theoretical Analysis*. New York, Columbia University Press 2001, 263 s.

Abstrakt

Analýza kolumbijsko-venezuelské rivality

Tématem bakalářské diplomové práce je analýza kolumbijsko-venezuelské rivality s cílem potvrdit následující tezi, že i přestože jsou země strategickými rivaly, tak alespoň jedna ze stran vyvolává jednotlivé eskalace záměrně, tj. užívá hrozbu ozbrojeného střetu k legitimizaci svých vnitřních pozic a k odpoutání pozornosti od domácích ekonomicko-politických jevů. Tato hypotéza je metodologicky ukotvena konceptem vycházejícím ze sociální úrovně analýzy řešení konfliktů – hypotézou obětního beránka (scapegoat hypothesis, diversionary theory či diversionary theory of war), která dokládá, že státy užívají hrozbu války nebo válku samotnou právě k výše zmíněným účelům.

Obsahem práce je také historický úvod do problematiky, který zobrazuje rivalitu napříč časovou osou a z kterého je patrné, že má rivalita více zlomových linií. Použitou výzkumnou metodou je potom kvalitativní srovnávací analýza realizovaná zkoumáním dvou vybraných eskalačních momentů – Andské diplomatické krize z března 2008 a diplomatické krize z přelomu července a srpna roku 2010. Obě tyto eskalace jsou rozděleny na čtyři případy (dva měsíce před eskalací v Kolumbii, dva měsíce po eskalaci v Kolumbii, dva měsíce před eskalací ve Venezuele a dva měsíce po eskalaci ve Venezuele), přičemž samotná analýza je prováděna nejdříve diachronním srovnáním – před a po v rámci jedné země a eskalace, a posléze synchronně – konfrontací celkové situace v Kolumbii s celkovou situací ve Venezuele před i po eskalaci.

K analytickému srovnání práce využívá tři předem nadefinovaných indikátorů, sloužících jako podmínky k potvrzení hypotézy: (1) změny v ekonomických ukazatelích země (zejména HDP, nezaměstnanost a inflace), (2) různé druhy protestů či vzbouření v zemi, a (3) změny v hodnoceních popularity prezidenta ve veřejných průzkumech mínění. Tyto hlavní indikátory jsou doplněny dalšími, avšak druhotnými ukazateli, mezi které patří například volby, migrace, násilí, názor na celkový stav země nebo chování médií. Pro potvrzení hypotézy, tudíž jednání na základě hypotézy obětního beránka, bylo třeba splnit alespoň jednu nadefinovanou podmínku, přičemž země, u které byly splněny dokonce všechny tři podmínky a která ve výsledku stanovenou tezi jako jediná potvrdila, byla Venezuela.

Abstract

An Analysis of the Colombia-Venezuela Rivalry

This bachelor thesis presents an analysis of the Colombia-Venezuela rivalry with the aim to confirm the proposition that despite the fact that these countries are strategic rivals, at least one of them causes particular escalations intentionally, i.e., uses the threat of armed conflict to legitimize its internal positions and to distract attention from domestic economic and political occurrences. This hypothesis is methodologically anchored within the concept of societal-level analysis of the conflict resolution – the scapegoat hypothesis (known also as diversionary theory or diversionary theory of war), which states that countries use the threat of war or war itself for the above-mentioned purposes.

The scope of the analysis is introduced by the history of the region, which shows the rivalry in the course of time and indicates multiplicity of the rivalry fault lines.

The applied research method is the qualitative comparative analysis conducted by examining two selected escalating moments within the rivalry, named the Andean diplomatic crisis of March 2008 and the diplomatic crisis in late July and August 2010. Both of these escalations are divided into four cases (two months before the escalation in Colombia, two months after the escalation in Colombia, two months before the escalation in Venezuela, and two months after the escalation in Venezuela), whereas the analysis itself is performed first by diachronic comparison – before and after within a country and escalation, and then synchronously – the confrontation of the overall situation in Colombia with the situation in Venezuela before and after the escalation.

Within the analytical framework, three predefined indicators are used in order to serve as conditions to prove the hypothesis: (1) changes in economic indicators of the country (especially GDP, unemployment and inflation), (2) different kinds of protests and unrest in the country, and (3) changes in the president's popularity ratings in public opinion polls. These key indicators are supplemented by secondary indicators, which include options such as elections, migration, violence, opinion on the overall state of the country or media's behavior. To confirm the hypothesis, and therefore, act upon the scapegoat hypothesis, at least one defined condition had to be met. The country which fulfilled all three conditions and, as a result, confirmed the thesis was Venezuela.